

Kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode

Kandidatnummer: 643

Leveringsfrist: 25.11.2008

Til sammen 17986 ord

27.11.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING.....</u>	<u>1</u>
1.1	Presentasjon av oppgaven.....	2
1.2	Avgrensninger.....	3
1.3	Metode	4
<u>2</u>	<u>DEL 2 - HISTORIKK.....</u>	<u>5</u>
2.1	Innledning	5
2.2	Den kriminelle utviklingen	5
2.2.1	Økning i antall alvorlige forbrytelser.....	6
2.2.2	De kriminelle aktørene blir mer organiserte og profesjonelle.....	7
2.3	Nye tider krever nye metoder.....	9
2.3.1	Lov om kontroll med post- og telegrafforsendelser og med telefonsamtaler.....	10
2.3.2	Midlertidig lov om telefonkontroll i narkotikasaker.....	11
2.3.2.1	Midlertidig lov om telefonkontroll i narkotikasaker gjøres permanent og flyttes til straffeprosessloven	12
2.3.3	Metodeutvalgets arbeid.....	13
2.3.4	Fra Ot.prp.nr. 64 (1998-99) til nytt kapitel 16a i straffeprosessloven.....	15
2.4	Kommunikasjonskontroll i dag, noen tall	17
2.5	Kommunikasjonskontroll i praksis.....	17
<u>3</u>	<u>DEL 3 – RETTSLIGE RAMMER FOR ETTERFORSKNING OG BRUKEN AV KOMMUNIKASJONSKONTROLL.....</u>	<u>18</u>
3.1	Innledning	18

3.2	Etterforskning generelt	19
3.3	Tradisjonelle og utradisjonelle etterforskningsmetoder	20
3.3.1	Tradisjonelle etterforskningsmetoder	21
3.3.2	Utradisjonelle etterforskningsmetoder	21
3.4	Bruk av tvangsmidler under etterforskning	22
3.4.1	Forholdsmessighetsprinsippet.....	23
3.5	Kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode og tvangsmiddel	24
3.6	Materielle vilkår for å iverksette kommunikasjonskontroll.....	26
3.6.1	Skjellig grunn til mistanke	26
3.6.2	Straffbar handling eller forsøk på en handling.....	28
3.6.3	Strafferammer	29
3.6.4	Andre lovbrudd som kan gi grunnlag for bruk av kommunikasjonskontroll	30
3.6.5	Forhøyelse av maksimumsstraffer	32
3.6.6	Straffrihetsgrunner	33
3.6.7	Andre materielle vilkår for å benytte kommunikasjonskontroll, strpl § 216c første ledd.....	34
3.6.7.1	”Vesentlig betydning for å oppklare saken”	34
3.6.7.2	Hva inngår i ”saken”	35
3.6.7.3	”Oppklaringen ellers i vesentlig grad vil bli vanskeliggjort”	37
3.6.7.4	”Må antas”	37
3.6.8	Andre materielle vilkår for å benytte kommunikasjonskontroll, strpl § 216c annet ledd	37
3.6.8.1	”Særlige grunner”	38
3.6.9	Hva kommunikasjonskontroll kan bestå i	39
3.6.9.1	”Annen kommunikasjon”	39
3.6.9.2	”Andre anlegg for elektroniske kommunikasjon”	40
3.6.9.3	”Kommunikasjon til og fra bestemte telefoner, datamaskiner, eller andre anlegg for elektroniske kommunikasjon”	40
3.6.9.4	”Besitter eller antas å ville bruke”	42
3.6.9.5	Behov for å avlytte telefoner det kan tenkes den mistenkte ringer <i>til</i> ?	43
3.7	Prosessuelle vilkår for å iverksette kommunikasjonskontroll etter strpl § 216a.....	44
3.7.1	”Rettslig kjennelse”	44
3.7.2	”Ved opphold”	45
3.7.3	Hvem i påtalemyndigheten?	47

3.7.4	Hvor lenge kan kommunikasjonskontrollen bestå?	48
4	<u>DEL 4 – KOMMUNIKASJONSKONTROLL SOM ETTERFORSKNINGSMETODE</u>	
	<u>OG FORHOLDET TIL RETTSSIKKERHETEN .....</u>	49
4.1	Innledning	49
4.2	Mistenktes stilling når kommunikasjonskontroll blir innledet mot ham	49
4.2.1	Ikke rett på forsvarer, men ”offentlig advokat”	50
4.2.2	Begrenset innsyn i ”sakens dokumenter” på etterforskningsstadiet.....	52
4.2.2.1	Innsynsrett i dokumenter som kjennelsen om bruk av kommunikasjonskontroll bygger på 54	
4.2.2.2	Innsynsrett i materialet som oppstår under gjennomføringen av kommunikasjonskontroll .	56
4.3	Hvilke øvrige rettigheter har man i kraft av å være mistenkt og underlagt kommunikasjonskontroll?	59
4.3.1	Rett til erstatning ved uberettiget forfølgning.....	59
4.3.2	Rett til å forklare seg usant?	60
4.3.3	Rett til å begjære rettergangsskritt for å avkrefte mistanken	61
4.4	Bruken av overskuddsinformasjon	61
4.4.1	Strpl § 216i første ledd bokstav a	62
4.4.1.1	”Straffbart forhold”	63
4.4.2	Strpl § 216i første ledd bokstav b	63
4.5	Kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode og forholdet til menneskerettighetene	64
4.5.1	EMK artikkel 8	65
4.6	Rettstilstand for bruk av KK som etterforskningsmetode i utlandet	67
4.6.1	Danmark	68
4.6.2	Sverige	69
4.7	Avslutning	70
5	<u>LITTERATURLISTE .....</u>	72

1 Innledning

Kommunikasjonskontroll, overvåkning og ”storebror – ser – deg” samfunnet, organisert og profesjonell kriminalitet, dette er alle stikkord som dagens medier er fulle av.

Bevisstheten blant media og befolkningen om de nye politimetodene som gir politiet adgang til å iverksette kommunikasjonskontroll og avlytte borgernes telefoner, lese deres SMS-meldinger og deres e-poster, er ganske stor. Like stor er bevisstheten om at den kriminelle utviklingen har blitt mer profesjonell og organisert.

Saker som NOKAS-saken, Munch-saken, grove organiserte bankran, kriminelle gjenger av utenlandsk opprinnelse, og et økt fokus på problemene med menneskehandel og organisert prostitusjonsvirksomhet, har bidratt til dette.

Like stor er ikke bevisstheten i befolkningen om hvilke regler som gjelder, eller nøyaktig hva som menes når det snakkes om kommunikasjonskontroll. Kan politiet avlytte meg bare fordi jeg ser mistenkelig ut? Trengs det en rettslig kjennelse, eller er det nok med en sterk mistanke fra politiets side om at noe kriminelt er i gjære, før kommunikasjonskontroll iverksettes?

Hva som er lov og ikke lov når det kommer til så alvorlige inngrep i privatlivets fred som det kommunikasjonskontroll innebærer, syns jeg er svært interessant. Bruken av kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode balanserer samfunnets behov for å oppklare alvorlig kriminalitet på den ene siden, opp mot respekten for privatlivets fred og enkeltindividets integritet på den andre siden.

1.1 Presentasjon av oppgaven

Jeg har valgt å gi denne masteroppgaven tittelen ”Kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode” Begrunnelsen for å velge denne tittelen, er at det er de ulike spørsmålene som knytter seg til bruken av kommunikasjonskontroll i selve etterforskningsfasen jeg ønsker å vie størst oppmerksomhet.

Masteroppgaven har som hovedformål å redegjøre for de rettslige bestemmelser som gjelder når politiet ønsker å iverksette kommunikasjonskontroll, heretter forkortet KK, som en del av etterforskningen av en straffesak.

I tillegg til å redegjøre for de rettslige sidene ved politiets bruk av KK, vil oppgaven gjøre greie for kriminalitetsutviklingen som har skapt behovet for denne etterforskningsmetoden, og den lovtekniske utviklingen som har ført frem til dagens regler. Oppgaven behandler også de utfordringer som bruken av KK medfører i forhold til rettssikkerheten hos den som er underlagt etterforskningsmetoden.

Oppgaven er bygget opp slik at del 2 redegjør for den kriminelle utviklingen og den lovtekniske historien, som har ført frem til dagens bestemmelser om KK. Her vil jeg også si litt om hvordan KK fungerer i praksis.

I del 3 redegjøres det for de rettslige bestemmelsene om etterforskning generelt, og bruken av KK spesielt. Både de materielle og prosessuelle vilkår for bruken av KK vil bli behandlet.

I del 4 behandles de rettssikkerhetsmessige utfordringer KK som etterforskningsmetode innebærer, herunder mistenktes stilling ved bruken av KK, hans innsynsrett under etterforskningsfasen i KK-materialet, politiets bruk av overskuddsinformasjon, og forholdet mellom kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode og menneskerettighetene. Delen avsluttes med en kort presentasjon av rettstilstanden for bruk av KK i utlandet.

1.2 Avgrensninger

Siden oppgavens tema er et vidt område, er det nødvendig å foreta noen avgrensninger. Jeg nevnte innledningsvis at hovedfokuset til oppgaven er bruken av KK som etterforskningsmetode, og avgrensningene vil bære preg av dette.

Straffeprosessloven kapittel 16a hjemler ulike former for kommunikasjonskontroll, men med kommunikasjonskontroll i denne oppgaven er det de mulighetene politiet er gitt etter straffeprosesslovens § 216a tredje ledd, til å avlytte ”...*samtaler og annen kommunikasjon til og fra bestemte telefoner, datamaskiner eller andre anlegg for elektronisk kommunikasjon som den mistenkte besitter eller kan antas å ville bruke*”, som jeg i all hovedsak vil konsentrere meg om.

Oppgaven behandler derfor ikke såkalt ”*identifisering av kommunikasjonsanlegg ved hjelp av teknisk utstyr*” jfr. straffeprosessloven § 216a tredje ledd siste punktum, samt ”*annen kontroll av kommunikasjonsanlegg*” etter straffeprosesslovens § 216b, og de formene for ”*annen avlytting av samtaler med tekniske midler*” som er gitt i straffeprosesslovens kapittel 16b.

Problemstillinger vedrørende fremleggelse av KK-materiale som bevis ved hovedforhandling kommer jeg bare helt kort innpå, ettersom det er KK som etterforskningsmetode som er det sentrale temaet.

Jeg avgrenser også mot bruken av KK i avvergende og forebyggende øyemed, jfr straffeprosessloven § 222d og politiloven § 17d.

Det avgrenses videre mot bruken av KK i andre saker enn straffesaker som ikke reguleres av straffeprosessloven, som den militære etterretningens virksomhet.

1.3 Metode

Til grunn for oppgaven ligger det tradisjonell juridisk metode. Det har blitt tatt utgangspunkt i tradisjonelle rettskilder, med hovedvekt på lovtekst og forarbeider.

Som illustrasjon på hva som nærmere ligger i de enkelte bestemmelser, blir det vist til rettspraksis og litteratur. Jeg vil også prøve å beskrive de ulike vilkårene ved hjelp av egne tenkte eksempler.

Det er lov om rettergang i straffesaker av 25. mai, 1981 nr 25 (Straffeprosessloven) heretter forkortet strpl, og lov om politiet av 4. august 1995, nr 53 (Politoloven) heretter forkortet politil, som gir det rettslige utgangspunktet for oppgaven. I tillegg vil lov av 22.mai 1902 nr 10, (straffeloven) heretter forkortet strl, samt forskrift av 28. juni 1985 nr 1679 (Påtaleinstruksen) og forskrift av 31. mars 1995 nr 281 (Kommunikasjonskontrollforskriften) være aktuelle rettskilder.

Siden kommunikasjonskontroll er en etterforskningsmetode som er undergitt mye hemmelighold om både bruken av den, og de opplysninger som fremkommer gjennom denne etterforskningsmetoden, har det vist seg utfordrende å finne relevant rettspraksis til å illustrere de rettslige vilkårene nærmere.

Mange av kjennelsene som blant annet Høyesteretts kjæremålsutvalg (nå ankeutvalget) har behandlet om bruken av KK og grunnlaget for å iverksette KK, er unntatt offentligheten og underlagt beskyttelsesinstruksen. Høyesterett har imidlertid i den senere tid tatt initiativ til å offentliggjøre noen av disse avgjørelsene i en slik gjengivelse at de ikke lenger strider mot beskyttelsesinstruksen, og jeg kommer til å benytte noen av disse kjennelsene i den videre fremstillingen.

Jeg skriver også litt om EMK artikkel 8, og i den forbindelse bruker jeg rettspraksis fra EMD.

Av litteratur på området kommunikasjonskontroll, er det ikke skrevet noen lærebøker som i detalj tar for seg dette temaet. De to store lærebøkene i straffeprosess, ”Rettergang” av Jo Hov, og ”Norsk straffeprosess” av Johs Andenæs, behandler temaet kommunikasjonskontroll bare kort som en del av de øvrige straffeprosessuelle tvangsmidlene.

Imidlertid blir en meget god fremstilling om vilkårene for bruken av kommunikasjonskontroll gitt i ”Straffeprosessloven med kommentarer”, skrevet av Hans Kristian Bjerke og Erik Keiserud. Det er også skrevet flere gode artikler om dette temaet i ulike juridiske tidsskrifter, som jeg har hatt god nytte av.

I deler av oppgaven vil jeg referere til muntlige kilder som intervju av personer i politiet og personer med teknisk ekspertise, og også bruke noen avisintervjuer.

2 Del 2 - Historikk

2.1 Innledning

Det vil i det følgende bli gitt en oversikt over hvordan den kriminelle utviklingen i Norge har forandret seg fra 1960-tallet, og frem til i dag. For å illustrere dette på en god måte har jeg benyttet meg av en del statistikk som det er henvist til i fotnotene.

2.2 Den kriminelle utviklingen

I tiden fra 1960-tallet og frem til i dag, har det norske samfunnet vært gjennom en voldsom utvikling. Vår nasjonale velferd, vår private rikdom, og nasjonens innbyggertall, har økt kraftig. Nasjonalstaten Norge har blitt stadig mer internasjonal. EØS og Schengen-avtalene

har knyttet oss tettere til Europa, og den generelle globaliseringen har bidratt til en kraftig økning av varer, tjenester, kapital og mennesker, som ”flyter” frem og tilbake over landegrensene.

Like fullt har Norge gått fra å være en ganske homogen befolkningsgruppe, til å bli adskillig mer sammensatt. Ulike etniske grupper og religioner har fått fotfeste i landet vårt, og den kulturelle påvirkningen har vært kraftig.

Hele denne utviklingen må sies å være positiv for Norge. Utviklingen har imidlertid en skyggeside, da det har vært en kraftig økning i kriminaliteten i den samme tidsperioden. Spesielt har det vært en økning i den type kriminalitet som ikke nødvendigvis har sin opprinnelse i Norge, og som krever planlegging, ressurser og ofte er organisert. Eksempler på dette kan være narkotikakriminalitet, grove ran, menneskesmugling, økonomisk kriminalitet, og internasjonal terrorisme.

2.2.1 Økning i antall alvorlige forbrytelser

I statistikk over etterforskede forbrytelser fra 1960 og frem til 2005, utgitt av Statistisk sentralbyrå¹, fremgår det at det i 1960 ikke ble etterforsket en eneste narkotikaforbrytelse her i landet, mens tallet i 2005 var helt oppe i 40 092.

Når det gjelder antall etterforskede ran ligger tallet på rundt 70 pr år i begynnelsen av 1960-tallet, til ca 400 pr år på 1970-tallet. Deretter øker det jevnt og trutt, og på 1990-tallet er antallet etterforskede ran kommet opp i ca 1000 pr år.²

Menneskesmugling er også en type kriminalitet vi har sett en økning av her til lands, spesielt i de senere år. Fremveksten av denne kriminalitetsformen er et resultat av at

---

¹ SSB (http://www.ssb.no/a_krim_tab/tab/tab-2007-08-13-05.html)

² NOU 1997:15 s. 23

strømmen av mennesker som ønsker å søke asyl i vesten og Norge, har økt kraftig de siste årene. I 1985 ble det registrert ca 830 asylsøkere her til lands, mens det i 2001 var registrert hele 13050 asylsøkere.³

De siste årene har antall asylsøknader avtatt noe, til ca 6500 i 2007.⁴ Norsk politi regner imidlertid med at mer enn 80 % av dem som søker politisk asyl her i landet, har fått hjelp av profesjonelle menneskesmuglere.⁵

For kriminalitet som har sitt utspring i internasjonale terrorisme, er dette et forhold vi i Norge har vært skånet for ganske lenge. Terrorisme har først og fremst blitt forbundet med konflikter man kjenner fra utlandet. Etter terroraksjonene i vesten de siste årene, har imidlertid den internasjonale terrorismen ”rykket nærmere Norge”. Selv om Politiets Sikkerhetstjeneste vurderer terrortrusselen mot Norge i dag som lav, mener de det norske samfunn vil bli utsatt for flere potensielle trusler dersom det ikke jevnlig arbeides med forebygging.⁶

2.2.2 De kriminelle aktørene blir mer organiserte og profesjonelle

I tillegg til den generelle utviklingen i antall kriminelle forhold her til lands, har det også skjedd en utvikling blant de kriminelle aktørene. Mens den typisk kriminelle på 1960-tallet gjerne var en enslig omstreifer uten særlig plan for sin kriminelle virksomhet, er det i dagens kriminelle miljø et betydelig innslag av organiserte grupper som kommer sammen i forbryterske forsett.

Slik organisert kriminalitet har man først og fremst blitt kjent med gjennom mafiaens sterke posisjon. Spritsmugling, gambling, narkotikakriminalitet og drap, er former for kriminalitet

---

³ SSB (<http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200201/14/tab-2002-02-28-04.html>)

⁴ UDI (<http://www.udi.no/templates/Statistikk.aspx?id=8476>)

⁵ NOU 2004:6 kapittel 9.2.3

⁶ Politiets Sikkerhetstjenestes trusselvurdering 2007

som er typisk for de organiserte kriminelle gruppene. Målet deres er hele tiden å øke sin inntjening og rikdom, og for å oppnå dette tyr man til vold, trusler, korrupsjon og en streng indre justis.

Det som kjennetegner den organiserte kriminaliteten er først og fremst at flere kommer sammen i forbrytersk forsett. Gruppen har en organisering med leder og klare kommandolinjer. Vold og trusler, både utad og innad, for å verne om sine interesser er sentrale virkemidler. Kriminaliteten som utføres er ofte svært alvorlig, og med mulighet for stort økonomisk utbytte. Kriminaliteten utføres gjerne over landegrenser, og deler av den kriminelle gruppens virksomhet kan være av lovlig art, hvor man deretter forsøker å hvitvaske utbytte fra de kriminelle handlingene. Videre er den organiserte kriminaliteten ofte kjennetegnet av at de kriminelle aktørene har moderne utstyr og store ressurser som muliggjør de kriminelle handlingene.⁷

Også i Norge har en opplevd en oppblomstring i den organiserte kriminaliteten i de senere år. Riktignok har det foregått noe organisert kriminalitet også fra eldre tider, men de organiserte kriminelle gruppene som driver utstrakt og mangeartet kriminell virksomhet, er et relativt nytt fenomen.

MC-bander som ”Hells Angels” og ”Bandidos” har siden oppstarten på begynnelsen av 1990-tallet, vært involvert i flere kriminelle handlinger, spesielt alvorlig voldshandlinger, i Norge og Norden for øvrig.⁸

Også i enkelte innvandremiljøer med utspring i Oslo, har man sett en tendens til organisering i kriminelle gjenger. ”Krig” gjengene imellom, med utslag av drap, voldshandlinger og skyteepisoder, er blitt et velkjent fenomen. Disse gjengene knyttes også nært opp til andre kriminelle forhold, som ran og narkotikakriminalitet, og de er godt

---

⁷ Et forsøk på å definere kjennetegn ved organisert kriminalitet er gjort i NOU 1997:15 s. 24

⁸ Se oversikt over alvorlige voldsepisoder i MC-miljøene i NOU 1997:15 s. 41-42

organiserte og innehar finansielle kontakter med andre kriminelle aktører i Norge og utlandet.⁹

På østlandsområdet har det de senere år også eksistert et godt organisert ransmiljø, som har drevet utstrakt anslag mot banker, postkontorer, verditransporter og tellesentraler. Dette miljøet har blitt betegnet som veldig resurssterkt og profesjonelt. De innehar avansert teknologisk utstyr, og miljøet er organisert i ranslag som utfører selve anslagene. Politiet satte imidlertid fokus på dette samfunnsproblemet på begynnelsen av 2000-tallet, og antallet ran gikk da noe ned. Da Norsk Kontantservice sin tellesentral (NOKAS) i Stavanger ble ranet i påsken 2004, innledet politiet en storstilt etterforskning hvor målet var å knuse dette miljøet, noe som har ført til en merkbar nedgang i aktivitetsnivået deres siden.¹⁰

2.3 Nye tider krever nye metoder

Som redegjort for øker altså den alvorlige kriminaliteten i Norge, og den blir mer profesjonell og organisert. I et kriminelt miljø som er organisert i grupper, og som driver utstrakt planlegging og samkjøring før de kriminelle handlingene utføres, er det helt nødvendig for aktørene innad i gruppen å kunne kommunisere med hverandre. Denne kommunikasjonen kan skje gjennom vanlige muntlige samtaler, men også gjennom elektroniske hjelpemidler som mobiltelefoner i form av telefonsamtaler, SMS-meldinger og e-poster.

Siden gruppene ofte befinner seg langt fra hverandre, gjerne i ulike land, er den teknologiske utviklingen med utstrakt bruk av elektronisk kommunikasjon, et kjærkommet hjelpemiddel for deres kriminelle virksomhet.

---

⁹ Oslo Politidistrikts trendrapport for 2007 s. 40-41

¹⁰ Oslo Politidistrikts trendrapport for 2007 s. 42

For politiet som har til oppgave å etterforske kriminelle handlinger, representerer den organiserte kriminaliteten en betydelig utfordring. Sidene gruppene drives av en hard indre justis, med trusler om vold for den som ”tyster”, kan det vise seg å være svært vanskelig å få informasjon ut av den enkelte aktør gjennom tradisjonelle etterforskningsmetoder, som avhør og lignende.

At de kriminelle gruppene er nødt til å kommunisere for å planlegge sine handlinger, representerer imidlertid en fordel for politiet. Da under den forutsetning at politiet kan få opplysninger gjennom å avlytte kommunikasjonen mellom de kriminelle aktørene.

Det er nettopp for kriminalitet som krever organisering og planlegging, at det å kunne gjennomføre kommunikasjonskontroll fremstår som en meget effektiv etterforskningsmetode.

Denne vissheten om at bekjempelsen av alvorlig kriminalitet kunne bli mer effektiv dersom politiet ble gitt nye metoder under etterforskningen, som adgangen til å drive kommunikasjonskontroll, har ført til at lovgiver har vedtatt en rekke nye bestemmelser som gir politiet en utstrakt mulighet til dette.

Det vil i det følgende bli gitt en kronologisk oversikt over hvordan KK som etterforskningsmetode, har funnet sin plass til å bli en legal etterforskningsmetode i norsk lovgivning.

2.3.1 Lov om kontroll med post- og telegrafforsendelser og med telefonsamtaler

Allerede i 1915 ble det gitt adgang til å kontrollere post- og telegrafforsendelser og siden telefonkontroll, ved etterforskning av saker som hadde med rikets sikkerhet å gjøre, jfr. Lov om kontroll med post- og telegrafforsendelser og med telefonsamtaler av 24.juni 1915 nr 5, § 1. Dette er en fullmaktslov som delegerer til Kongen eller den han gir fullmakt til å

utferdige nærmere bestemmelser. Dette ble gjort i forskrift gitt ved kongelig resolusjon av 19. august 1960, om post-, telegram- og telefonkontroll.

Imidlertid rettet denne loven seg bare mot noen nærmere angitte bestemmelser, som hadde til formål å verne om rikets sikkerhet. Vilkåret for å starte telefonkontroll etter denne loven var når noen ”*med grunn mistenkes*” for overtredelse av de nærmere angitte lovbestemmelsene.¹¹

Som en generell lovhjemmel til å bruke telefonkontroll som etterforskningsmetode også for andre typer kriminalitet, kunne den ikke brukes.

Loven ble opphevet av lov nr 82/1999, endringslov til straffeprosessloven.¹²

2.3.2 Midlertidig lov om telefonkontroll i narkotikasaker

Ved lov av 17. desember 1976 nr 99, fikk politiet hjemmel til å benytte telefonavlytting i etterforskningen av narkotikasaker. Bakgrunnen var den kraftige økningen i narkotikakriminaliteten, og denne type kriminalitet ble av lovgiver sett på som et alvorlig samfunnsproblem som krevde nye metoder for etterforskning.¹³ Vilkåret for å starte telefonavlytting etter denne loven var når noen ”*med skjellig grunn mistenkes*” for overtredelser av dagjeldende straffelov §§ 162 eller 162a.¹⁴

Ettersom loven åpnet for telefonavlytting som er et ekstraordinært tvangsinngrep, ble loven gjort midlertidig. Av forarbeidene fremgår det at det spesielt var de utfordringene med

---

¹¹ NOU 1997:15 s. 69

¹² Se kapittel 2.3.4

¹³ Ot.prp.nr 10 (1976-77) s. 3

¹⁴ Midlertidig lov om telefonavlytting i narkotikasaker av 17. desember 1976 nr 99 § 1, nå opphevet.

tanke på personvern og rettssikkerhet denne etterforskningsmetoden førte med seg, som gjorde at lovgiver ønsket å gjøre den midlertidig.¹⁵

Loven ble senere forlenget flere ganger. Lovgiver så at problemet med narkotikakriminalitet ikke ble mindre med årene, og de metodene loven åpnet for å bruke var svært nyttige i bekjempelsen av narkotikakriminaliteten. Etter hvert begynte også justisdepartementet å ta til ordet for at loven burde gjøres permanent, men dette fikk ikke tilslutning fra justiskomiteen i Stortinget i første omgang.¹⁶

2.3.2.1 Midlertidig lov om telefonkontroll i narkotikasaker gjøres permanent og flyttes til straffeprosessloven

Ved lovendring av 5. juni 1992 nr 52, gjøres den midlertidige loven om telefonkontroll i narkotikasaker permanent, samtidig som bestemmelsene flyttes over til et nytt kapittel 16 a, i straffeprosessloven. Bestemmelsene om telefonkontroll er fremdeles begrenset til narkotikasaker.

Årsaken til at loven nå gjøres permanent, er i følge forarbeidene at den har eksistert i over 15 år som midlertidig lov, og vist seg både nyttig og nødvendig i kampen mot narkotikakriminalitet. Det var heller ikke noe i kriminalitetsbildet på denne tiden som talte for at det ville bli mindre bruk for denne etterforskningsmetoden i fremtiden.¹⁷

---

¹⁵ Ot.prp.nr 10 (1976-77) s.3 flg

¹⁶ Ot.prp.nr 60 (1984-85) s. 4

¹⁷ Ot.prp.nr 40 (1991-92) s. 13 flg.

2.3.3 Metodeutvalgets arbeid

I 1994 ble det nedsatt et utvalg av Justisdepartementet og justisminister Grete Faremo, som hadde som mandat blant annet å ”vurdere bruksområdene for etterforskningsmetodene, samt vurdere behovet for nye, eventuelt endringer av eksisterende etterforskningsmetoder”.¹⁸ Dette resulterte i NOU 1997: 15 – delutredning II, Om etterforskningsmetoder for bekjempelse av kriminalitet.

Gjennom metodeutvalgets arbeid gjøres det en nøye vurdering av kriminalitetsutviklingen, og i hvilken grad det med gjeldende etterforskningsmetoder er mulig å oppklare og derav begrense kriminalitet.¹⁹

For bruken av telefonkontroll som etterforskningsmetode kommer utvalget med en rekke forslag. Først og fremst foreslår de at bruken av telefonkontroll også kan benyttes i andre saker enn narkotikasaker. Narkotikasaker står ikke lenger i en særstilling, da den utviklingen som har skjedd gjennom økt organisering og internasjonalisering av kriminaliteten, skaper nye utfordringer for politiet.²⁰

Metodeutvalget mener det vil være mer hensiktsmessig å knytte tillatelsen til telefonkontroll direkte til strafferammen for det aktuelle lovbrudd, fremfor lovbruddets karakter. En slik løsning samsvarer bedre med lovgivningen i våre naboland, og det harmoniserer også bedre med de øvrige bestemmelsene for de straffeprosessuelle tvangsmidlene, da det ofte er strafferammen i det straffebudet som er overtrådt som avgjør om tvangsmiddelet kan benyttes.

---

¹⁸ NOU 1997:15 s. 9

¹⁹ Utvalgets arbeid er beskrevet i NOU 1997:15 s. 9-21

²⁰ NOU 1997:15 s. 93

Metodeutvalget fremmer etter dette forslag om at strafferammen for bruken av telefonkontroll settes til lovbrudd som medfører fengsel i mer enn seks år, men at straffeskjerpene momenter som gjentakelse ikke skal tillegges vekt.

Videre skal narkotikaforbrytelser og overtredelse av straffelovens kapittel 8 og 9 fortsatt omfattes, uavhengig av strafferammen.

Metodeutvalget drøftet også om det skulle legges til et tilleggsvilkår om ”organisert kriminalitet” for adgangen til telefonkontroll, men kommer til at et slikt begrep vil medføre vanskelige avgrensninger. Samfunnets behov for å oppklare alvorlige forbrytelser er like stort i for eksempel drapssaker utført av en person alene, som grov kriminalitet utført av flere i fellesskap.²¹

Videre anbefaler metodeutvalget at adgangen til å drive telefonkontroll, utvides til å gjelde andre former for kommunikasjon. For eksempel kommunikasjon til og fra datamaskiner.²² Dette begrunnes med den teknologiske utviklingen på området, det blir stadig vanskeligere å skille mellom de ulike formene for kommunikasjon.

Et annet viktig endringsforslag fra metodeutvalget, er å oppheve bevisforbudet som fantes i bestemmelsene om telefonkontroll i narkotikasaker. Den dagjeldende strpl § 216 tredje ledd, bestemte at opplysninger som var innhentet gjennom telefonkontroll, ikke kunne brukes som bevis under hovedforhandlingen.

Metodeutvalget mente dette var vanskelig å forstå, all den tid det måtte være i alles interesse at den dømmende rett fikk saken så godt opplyst som mulig.²³ En opphevelse av bevisforbudet, måtte etter metodeutvalgets mening, føre til at den mistenkte og hans forsvarer ble gitt full innsynsrett i det aktuelle materialet, med de begrensninger som fulgte

---

²¹ NOU 1997:15 s. 94

²² NOU 1997:15 s. 98

²³ NOU 1997:15 s. 14

av de mindre unntaksbestemmelsene i strpl § 242. Her kan det på nærmere angitt vilkår nektes innsyn, dersom dette ville skade etterforskningen av andre saker eller tredjemann.

2.3.4 Fra Ot.prp.nr. 64 (1998-99) til nytt kapitel 16a i straffeprosessloven

Metodeutvalgets anbefalinger når det kommer til telefonkontroll som etterforskningsmetode, ble fulgt opp av departementet i Ot.prp.nr 64 (1998-99)

I denne proposisjonen foreslår departementet at adgangen til telefonkontroll utvides til å gjelde alle lovbrudd med en strafferamme på fengsel i 10 år eller mer. Samt at det fortsatt bør være adgang til telefonkontroll i narkotikasaker, i saker om vern av rikets sikkerhet og ved brudd på eksportkontrollen, uavhengig av strafferammen.²⁴

Departementet hever altså strafferammen fra metodeutvalgets forslag om fengsel i mer enn seks år, til fengsel i ti år eller mer, som et vilkår for å iverksette telefonkontroll. Dette begrunnes med at telefonkontroll er et så omfattende inngrep i den enkeltes frihet, at metoden bare kan forsvares i de mest alvorlige lovbruddene.

Departementet er også enige i metodeutvalgets forslag om å ikke knytte til et vilkår om ”organisert kriminalitet” og at straffeskjerpende momenter ikke skal tillegges vekt ved vurderingen av om det aktuelle lovbrudd er innenfor den nødvendige strafferammen for bruk av telefonkontroll.

Når det gjaldt metodeutvalgets forslag om å fjerne bevisforbudet for opplysninger som fremkommer i telefonkontroll, støttet departementet dette. De begrunner å oppheve bevisforbudet med hensynet til de straffeprosessuelle grunnprinsippene som fri bevisførsel og hensynet til kontradiksjon²⁵

---

²⁴ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 7-8

²⁵ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 66-67

Departementet støtter metodeutvalget også i at forsvarerens og den mistenktes innsynsrett i dette materialet, ikke kunne gjelde unntaksvis, men at de begrensningene som lå i strpl § 242 burde opprettholdes.

Videre foreslår departementet at begrepet ”telefonkontroll” byttes ut med ”kommunikasjonskontroll” ettersom ”telefonkontroll” ikke lenger er et dekkende begrep, all den tid adgangen til kommunikasjonskontroll ikke er begrenset til kun telekommunikasjon.²⁶

Høsten 1999 vedtar så lovgiver på bakgrunn av metodeutvalgets arbeid og proposisjonen fra justisdepartementet, et helt nytt kapittel 16a i straffeprosessloven som får overskriften; *Avlytting og annen kontroll av kommunikasjonsanlegg (kommunikasjonskontroll)*, gjennom en endringslov til straffeprosessloven.²⁷

Samtidig som denne loven trer i kraft, oppheves telefonkontrollloven av 1915.²⁸ Dette innebar at man samlet lovbestemmelsene om telefonkontroll i en felles lov. For telefonkontroll i saker om rikets sikkerhet betydde dette at vilkåret for å starte telefonkontroll ble skjerpet fra ”med grunn” til ”med skjellig grunn” til mistanke.^{29 30}

De nye bestemmelsene trådte i kraft 15. oktober 2000, og politiet har siden da hatt adgang til å bruke kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet.

---

²⁶ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 8

²⁷ Lov av 3. des 1999 nr 83

²⁸ Se kapittel 2.3.1

²⁹ Se om begrunnelsen for dette i Ot.prp.nr 64 s. 41

³⁰ Politiet og Politiets sikkerhetstjeneste har i den senere tid igjen fått tillatelse til å bruke telefonkontroll i avvergende og forebyggende etterforskning av saker om rikets sikkerhet der det er ”rimelig grunn” til å tro, jfr strpl § 222 første ledd, og ”grunn til å tro” jfr strpl § 222d annet ledd. Se om bakgrunnen for dette i Ot.prp.nr. 60 (2004-2005) s. 68-70

2.4 Kommunikasjonskontroll i dag, noen tall

Politiet har hatt anledning til å bruke KK som etterforskningsmetode i alvorlige straffesaker siden høsten 2000, og etterforskningsmetoden har vært flittig brukt siden da.

I 2000 ble det satt i gang kommunikasjonskontroll i 53 saker, hvorav 141 telefoner ble avlyttet. For 2001 var antallet kommet opp i 117 saker, hvorav 547 telefoner ble avlyttet.³¹

2006 er det året til nå hvor antallet kontrollerte telefoner aldri har vært høyere. Politiet brukte etterforskningsmetoden da i ca 290 saker, hvorav 1590 telefoner eller andre kommunikasjonsanlegg ble kontrollerte. 2004 var det året med det nest høyeste antallet kontrollerte telefoner, da var tallet ca 1450. I 2007 er tallet sunket noe, politiet brukte da KK i om lag 130 saker, noe som omfattet ca 1300 telefoner.³²

2.5 Kommunikasjonskontroll i praksis

Som tallene ovenfor indikerer, brukes KK ofte av politiet som en god etterforskningsmetode for etterforskning av alvorlig kriminalitet. Selv om det ikke foreligger noen eksakt statistikk, er det grunn til å tro at metoden særs blir brukt til etterforskning av narkotikaforbrytelser.

I Agder Politidistrikt, som ved sin geografiske beliggenhet nær kontinentet spesielt er utsatt for narkotikakriminalitet, utgjør narkotikasaker den vesentligste delen av den type saker der KK som etterforskningsmetode blir benyttet.³³

---

³¹ NOU 2004:6 s. 80

³² Riksadvokatens pressemelding om kommunikasjonskontroll for 2006 og 2007 (R 07-1 KAK og R 08-1 KAK)

³³ Opplyst i samtale med politiinspektør Nils Anders Grønås ved Agder Politidistrikt

Også i etterforskningen av grove ran, blir KK ofte brukt som etterforskningsmetode. I etterforskningen av NOKAS-ranet i Stavanger ble om lag 200 personer avlyttet i over 600 timer, og i etterforskningen av Munch-ranet ble det avlyttet rundt 90 000 samtaler og tekstmeldinger.³⁴

Selv om politiet ved adgangen til å drive kommunikasjonskontroll er gitt en effektiv etterforskningsmetode, medfører metoden også betydelige ressursmessige utfordringer. Når politiet starter kommunikasjonskontroll må de hele tiden ha mannskaper på vakt for å lytte på materialet, uavhengig av tid på døgnet. Politiet blir da bundet til å følge opp kommunikasjonskontrollen, og dette kan gå ut over andre arbeidsoppgaver.³⁵

En annen utfordring ved bruken av kommunikasjonskontroll, er tolkningen av selve avlyttingsmaterialet. De som er underlagt KK uttrykker seg ofte gjennom koder, som politiet så må tolke.³⁶

3 Del 3 – Rettslige rammer for etterforskning og bruken av kommunikasjonskontroll

3.1 Innledning

Det vil nå først bli gjort rede for de rettslige rammene rundt etterforskning generelt, deretter går jeg inn på de materielle og prosessuelle vilkårene for bruk av kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode.

---

³⁴ Bergens Tidenes nettutgave 7. januar 2008

³⁵ Leserinnlegg i Politiforum 14. februar.2007, av lokallagsleder Anita Mikkelsen i Politiets fellesforbund avdeling Helgeland, og også bekreftet i samtale med politiinspektør Nils Anders Grønås ved Agder Politidistrikt

³⁶ Opplyst i samtale med politiinspektør Nils Anders Grønås ved Agder Politidistrikt

3.2 Etterforskning generelt

Det er straffeprosessloven og påtaleinstruksen som regulerer politiets metoder under etterforskningen, og spesielt når det kommer til bruken av tvangsmidler er det gitt utførlige regler.

En etterforskning har etter strpl § 226, som formål å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for avgjøre tiltale spørsmålet, skaffe materiale for rettens avgjørelse av skyldspørsmål og reaksjonsfastsettelse, bringe frem opplysninger som er nødvendige for å fullbyrde straff og andre reaksjoner, hindre straffbare handlinger, og være en forberedelse for barneverntjenestens muligheter til å sette i verk tiltak, dersom en mistenkt for eksempel er mindreårig.

Oppsummert kan en si at det overordnede målet for all etterforskning er å finne ut av om det er begått en straffbar handling, fremskaffe bevis for dette, og finne den aktuelle gjerningspersonen.

Etter strpl. § 225, jf påtaleinstruksen § 7-5, er det politiet som skal iverksette og utføre all etterforskningen. Imidlertid kan riksadvokaten og vedkommende statsadvokat gi pålegg om å starte etterforskning, hvordan etterforskningen skal utføres, og eventuell stans i etterforskningen.

Politiet kan iverksette en etterforskning i ulike situasjoner. Det er vanlig å skille mellom etterforskning som har oppklaringsformål, og etterforskning som har et forebyggende formål.

Etterforskning med oppklaringsformål reguleres av strpl. § 224 første ledd, hvor det heter at *”etterforskning foretas når det som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger et straffbart forhold ...”*.

Dette er den vanligste formen for etterforskning, og den kan for eksempel starte som et resultat av politiet kommer over et større parti narkotika under en rutinekontroll, og ønsker å finne ut hvor dette stammer fra.

Ved at begrepet ”*rimelig grunn*” benyttes i lovteksten, trengs det ingen sterk mistanke fra politiet før etterforskning kan iverksettes, det er nok at det foreligger en rimelig mulighet for at en straffbar handling er begått.³⁷

Det vil også være gunstig sett fra politiets side, å kunne starte en etterforskning før den straffbare handlingen blir fullbyrdet, med det formålet å avverge eller stanse den. Spesielt gunstig vil dette være for særlig alvorlige straffbare handlinger, som terroraksjoner og lignende, der skadepotensialet ved en fullbyrdet handling vil være katastrofalt.³⁸

Denne formen for etterforskning kalles forebyggende eller preventiv etterforskning, og kom inn i straffeprosessloven i 2005.³⁹

3.3 Tradisjonelle og utradisjonelle etterforskningsmetoder

Når det snakkes om ulike etterforskningsmetoder har det vært tradisjon for å dele disse inn i tradisjonelle (ordinære) og utradisjonelle (ekstraordinære) etterforskningsmetoder. Dette skillet har ingen rettslig betydning, men gir en indikasjon på hvor ny eller kontroversiell den enkelte etterforskningsmetode er.

Uavhengig av om en etterforskningsmetode regnes for å være tradisjonell eller utradisjonell, må den dersom den innebærer et tvangsinngrep som går ut over den enkeltes personlige frihet, ha hjemmel i lov.⁴⁰

---

³⁷ NOU 1997:15 s. 50

³⁸ Ot.prp.nr. 60 (2004-2005) s. 148 flg

³⁹ Strpl § 226, 1.ledd, bokstav c

⁴⁰ Se kap 3.4

3.3.1 Tradisjonelle etterforskningsmetoder

Med de tradisjonelle etterforskningsmetoder tenkes det på de vanlige metodene politiet benytter under etterforskningsfasen og som har vært benyttet i mange år, som avhør, beslag og ransaking. Også mange av formene for teknisk etterforskning hører til her, som identifisering av fingeravtrykk og DNA på åstedet.

3.3.2 Utradisjonelle etterforskningsmetoder

De utradisjonelle etterforskningsmetodene skiller seg fra de tradisjonelle ved at de først og fremst innebærer en ny form for etterforskning. Et eksempel på dette kan være romavlytting som kom inn som en etterforskningsmetode i straffeprosessloven i 2005.⁴¹

Videre kan en etterforskningsmetode bli omtalt som utradisjonell fordi den innebærer et stort inngrep i den personlige friheten til den inngrepet retter seg mot.

Kommunikasjonskontroll er et eksempel på dette.

Andre varianter av utradisjonelle etterforskningsmetoder kan være omfattende spaning, provokasjon og infiltrasjon. Dette er etterforskningsmetoder som ikke er lovregulerte og som innebærer en spesiell og utradisjonell fremgangsmåte fra politiet sin side.

At flere av de utradisjonelle etterforskningsmetodene ikke er lovregulerte, innebærer imidlertid ikke at det er forbudt å benytte seg av dem.⁴²

Departementet sier i Ot.prp.nr. 35 (1978-79) s. 179, seg enig med den daværende riksadvokaten som i et foredrag påpeker at mer aktive og ekstraordinære

---

⁴¹ Se strpl § 216m

⁴² Se begrunnelse for hvorfor provokasjon som utradisjonell etterforskningsmetode ikke bør lovreguleres i Ot.prp.nr 35 (1978-79) s. 179 og Ot.prp.nr. 64 (1998-99) s. 123

etterforskningsmetoder, som provokasjon brukt i narkotikasaker, ikke burde reguleres ved lovgivning.⁴³

Den samme holdning blir det også gitt uttrykk for i Ot.prp.nr. 64 (1998-99) s. 123, der departementet mener at en lovregulering vil redusere fleksibiliteten til etterforskningsmetoden, og at riksadvokatens retningslinjer og rettspraksis setter opp relativt klare rammer for de ulovfestede etterforskningsmetodene.

I Rt. 1984 s 1076 uttaler førstvoterende at i sonderingen av om en etterforskningsmetode som ikke er lovregulert er forbudt eller ikke, er det opp til domstolene og trekke den eksakte grensen etter alminnelige rettsprinsipper.

3.4 Bruk av tvangsmidler under etterforskning

Under en etterforskning kan det for politiet også være aktuelt å benytte seg av ulike tvangstiltak ovenfor mistenkte. Dette kalles de straffeprosessuelle tvangsmidlene, og de har som fellestrekk at de representerer et inngrep i den enkeltes frihet, og således etter legalitetsprinsippet trenger hjemmel i lov.

Når et slikt tvangsmiddel blir iverksatt ovenfor en person, blir den tvangstiltaket retter seg mot automatisk å regne som ”siktet” etter strpl § 82 første ledd, men dette gjelder likevel ikke ved såkalt ”skjult etterforskning” etter strpl § 82, tredje ledd.⁴⁴

Andre etterforskningsmetoder kan det også være direkte ulovlige å benytte seg av for politiet, med mindre det foreligger en lovhjemmel som gir politiet et særskilt unntak. Et slikt eksempel kan være innbrudd som er straffbart etter strl § 147 første ledd, men hvor

---

⁴³ Foredraget er publisert i Lov og Rett 1978 nr 7 s. 291 flg.

⁴⁴ Se kapittel 3.5

politiet etter strpl § 202c første ledd bokstav c, er gitt hjemmel til å *”foreta innbrudd for å plassere teknisk peileutstyr...”*.

Også kommunikasjonskontroll i form av telefonavlytning mellom andre der man selv ikke deltar i samtalen er forbudt, jfr strl § 145a, men politiet er altså gitt tillatelse til denne formen for kommunikasjonskontroll i strpl § 216a.

3.4.1 Forholdsmessighetsprinsippet

For alle tvangsmidler gjelder det et prinsipp om forholdsmessighet, og dette prinsippet er lovfestet i strpl § 170a hvor det heter *”Et tvangsmiddel kan bare brukes når det er tilstrekkelig grunn til det”* og *”Tvangsmidlet kan ikke brukes når det etter sakens art og forholdene ellers ville være et uforholdsmessig inngrep”*.

Etter dette har forholdsmessighetsprinsippet to sider. For det første skal det der det finnes alternative tvangsmidler ikke anvendes et sterkere inngrep, før de svakere er forsøkt uten ønskelig resultat, og for det andre setter prinsippet en skranke for hvor lenge tvangsmiddelet kan opprettholdes.

I vurderingen av om tvangsmiddelet kommer i konflikt med forholdsmessighetsprinsippet, vil en først og fremst måtte vurdere forbrytelsens alvorlighet og karakter. Er det snakk om å varetektsfengsle en mistenkt seriemorder som har skapt frykt, eller en førstegangskriminell som er mistenkt for et innbrudd? Det vil nok kunne foreligge sterkere samfunnsmessige hensyn for å varetektsfengsle den mistenkte drapsmannen, enn den førstegangskriminelle.

En må også vurdere hvilke konsekvenser bruken av et tvangsmiddel har for den som blir utsatt for det. Vil siktede miste jobben som følge av varetektsfengslingen, eller vil han få problemer med å forsørge familien?

Deretter må det vurderes hva man kan oppnå med det aktuelle tvangsmiddel. En varetektsfengsling vil kunne være viktig for å hindre unndragelsesfaren dersom den mistenkte ikke har noen tilknytting til Norge, og kan således bety at daglig meldeplikt ikke vil være et tilstrekkelig inngrep.

I tillegg til strpl § 170a, er kravet om forholdsmessighet for bruken av tvangsmidler ofte nevnt direkte i lovteksten for det enkelte tvangsmiddel, som for eksempel strpl § 174 om at *”personer under 18 år ikke bør pågripes hvis det ikke er særlig påkrevd”*.

For et tvangsmiddel i form av KK som denne oppgaven spesielt omhandler, kommer forholdsmessighetsprinsippet til uttrykk i strpl § 216c, hvor det heter at tillatelse til KK bare kan gis dersom det vil være av *”vesentlig betydning for å oppklare saken”*. Hva som nærmere ligger i dette vil bli behandlet i kapittel 3.6.7.1.

Forholdsmessighetsprinsippet har også fått en generell utforming i politil § 6, annet ledd der det heter at politiet ikke må *”...ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelig eller uhensiktsmessig, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt”*. Videre må de midler som anvendes være *”nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor”*.

3.5 Kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode og tvangsmiddel

KK skiller seg fra andre etterforskningsmetoder og straffeprosessuelle tvangsmidler ved at den kontrollen blir iverksatt mot, ikke får underretning om dette, jfr strpl § 216e, annet ledd. KK er derfor å regne som et hemmelig tvangsmiddel. I dette ligger det at den som blir underlagt KK, ikke får status som *”siktet”* jfr strpl § 82, 3. ledd. Grunnen til at det ikke gis underretning til mistenkte ved bruken av KK er åpenbar. En avlytting og kontroll av

mistenktes tele og datakommunikasjon, ville vært uten verdi dersom den mistenkte hadde fått kunnskap om dette på forhånd.⁴⁵

Videre kjennetegnes KK ved at den skjer fortløpende og i realtid.⁴⁶ Med dette menes at dersom politiet for eksempel ønsker å sikre seg opptak fra en automatisk telefonsvarer, fordi de av en eller annen grunn ikke fikk avlyttet den aktuelle samtalen mens den foregikk, må de bruke bestemmelsene om beslag for å få kontroll med innholdet, og ikke bestemmelsene om KK.⁴⁷

Det er imidlertid ikke noe vilkår om at alt som avlyttes gjennom kommunikasjonskontrollen må ha en umiddelbar verdi for politiets arbeid. Ved bruk av kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode ønsker politiet å skaffe seg bevis for å bekrefte eller avkrefte en mistanke, og dette vil naturligvis medføre at mange andre samtaler foretatt av mistenkte eller av en uskyldig tredjepart, også vil bli avlyttet.⁴⁸

Selve metoden kommunikasjonskontroll ”går ut på å lese av signalstrømmen mellom telefoner, datamaskiner, eller andre anlegg for telekommunikasjon mens formidlingen pågår”.⁴⁹ Dette kan som sagt gjøres gjennom avlytting av telefonsamtaler, men også kommunikasjon i andre former enn samtaler, som bilder, tekstemeldinger og filmer omfattes.⁵⁰

Videre omfattes all kommunikasjon som skjer via mobiltelefonnett, fasttelefonnett, satelitt, og datanettverket, av rammen for kommunikasjonskontroll.⁵¹

---

⁴⁵ Hva det nærmere har å si for mistenktes stilling at kommunikasjonskontroll er innledet mot ham, vil bli behandlet i del 4.

⁴⁶ NOU 1997:15 s. 67

⁴⁷ NOU 1997: 15 s. 67 og Bjerke/Keiserud (2001) s. 740-741

⁴⁸ NOU 1997: 15 s. 68

⁴⁹ Direkte sitat fra NOU 2004:6 s. 77

⁵⁰ Bjerke/Keiserud (2001) s. 740

⁵¹ Bjerke /Keiserud (2001) s. 742

3.6 Materielle vilkår for å iverksette kommunikasjonskontroll

Lovhjemmelen for å bruke KK som etterforskningsmetode står i straffeprosessloven kapittel 16a. Hovedbestemmelsen fremgår av strpl § 216a, men viktige materielle bestemmelser er også gitt i strpl § 216c. Jeg vil i det følgende gå igjennom de materielle grunnvilkårene for at KK kan iverksettes.

3.6.1 Skjellig grunn til mistanke

Strpl § 216a, første ledd første setning lyder; ” *Retten kan ved kjennelse gi politiet tillatelse til å foreta kommunikasjonskontroll når noen med skjellig grunn mistenkes...* ”.

Politiet må altså ha en ”*skjellig grunn til mistanke*” før kommunikasjonskontrollen kan iverksettes. ”*Skjellig grunn til mistanke*” er et grunnvilkår som er benyttet i flere av de straffeprosessuelle tvangsmidlene, blant annet for pågrepelse og fengsling etter strpl § 171, og begrepet har (stort sett) det samme innholdet for alle de straffeprosessuelle tvangsmidlene.

En naturlig språklig forståelse av ”*skjellig grunn til mistanke*” tilsier at det kreves noe mer enn bare en vag mistanke. Det må være en viss sannsynlighet for at den mistenkte er skyld i lovbruddet.

”*Skjellig grunn til mistanke*” betyr videre ikke at man må være helt overbevist om den mistenktes skyld, det er nok at mistanken er god eller rimelig, men den må være vel begrunnet.⁵²

---

⁵² Bjerke/Keiserud (2001) s. 639

Det er også et krav om objektive holdepunkter for mistanken. Mistanken må være begrunnet i rent objektive forhold, og ikke i forhold som går på subjektive ting som at mistenkte generelt ser mistenkelig ut.

I rettspraksis er det i en kjennelse i Rt. 1993 s. 1302, formulert et krav om ”sannsynlighetsovervekt”. Denne saken gjaldt kravet om varetektsfengsling i en voldtektssak, og det ble fra ankeutvalget uttalt at det var riktig å ta utgangspunkt i at det skal være mer sannsynlig at den siktede har begått den straffbare handlingen saken gjelder, enn at han ikke har det.

I den juridiske litteraturen er det imidlertid en viss diskusjon om kravet til sannsynlighetsovervekt kan anvendes likt i alle saker, og Jo Hov mener at kravet kanskje ikke bør følges slavisk ved mistanke om svært alvorlige forbrytelser.⁵³

Personlig mener jeg det bør legges en strengere vurdering i om kravet til ”*skjellig grunn til mistanke*” er oppfylt når det gjelder et så alvorlig integritetskrenkende inngrep som kommunikasjonskontroll, enn ved for eksempel en ransaking etter strpl § 192. Selv om en ransaking også kan føles krenkende er den fort overstått, og den mistenkte er hele tiden klar over at ransakingen pågår (med unntak av skjult ransaking, jfr strpl § 200a), i motsetning til kommunikasjonskontroll som skjer i det skjulte.

Selv om vilkåret om ”*skjellig grunn til mistanke*” er et ganske sterkt vilkår, er det likevel klart at det kreves mindre for hva som ligger i ”*skjellig grunn*”, enn hva det kreves for å konstatere straffeskyld. Beviskravet for domfellelse i norsk strafferett er at det skal være hevet utover enhver rimelig og fornuftig tvil at tiltalte er skyldig, en overveiende sannsynlighet er ikke nok, jfr Rt. 1978 s. 882 og Rt. 1978 s. 884.

Videre må den ”*skjellig grunn til mistanke*” dekke alle straffbarhetsvilkårene. Det må foreligge en overveiende sannsynlighet for at gjerningsbeskrivelsen objektivt er overtrådt,

---

⁵³ Se nærmere om dette i Hov, *Rettergang II*, (2007) s 46-47

at det ikke foreligger noen straffefrihetsgrunner, og for at gjerningspersonen har utvist den nødvendige skyld.

På bakgrunn av dette skulle en ikke kunne sette i gang KK mot personer under den kriminelle lavalderen eller psykotiske personer. Imidlertid er det i § 216a annet ledd gitt noen unntaksbestemmelser om dette, som det kommes tilbake til i kapittel 3.6.6.

3.6.2 Straffbar handling eller forsøk på en handling

Videre i strpl § 216a heter det at tillatelsen til kommunikasjonskontroll kan gis når noen med skjellig grunn mistenktes ”for en handling eller forsøk på en handling..”

En ”handling” skaper ingen problemer språklig sett. En handling vil være den fullbyrdede forbrytelse. Det kan for eksempel være begått et ran, som politiet så etterforsker for å finne gjerningsmennene og det aktuelle utbyttet.

Kommunikasjonskontroll kan derfor ikke med hjemmel i strpl § 216a, iverksettes som ledd i en forebyggende etterforskning, med mindre det finnes en nærmere lovhjemmel for akkurat dette. En slik lovhjemmel er nå gitt i strpl § 222d for nærmere angitte forbrytelser.⁵⁴

Når det gjelder ”forsøk” på en handling, må grensen trekkes mot den straffrie forberedelse.

I forarbeidene til staffeprosessloven ble det drøftet om også den straffrie forberedelse skulle kunne danne grunnlag for å kunne iverksette telefonkontroll, men det store flertallet av høringsinstansenes syn mente dette ikke var nødvendig. Blant annet ble det uttalt at en

---

⁵⁴ Det vil av plasshensyn føre for langt å behandle bruken av kommunikasjonskontroll i forebyggende etterforskning i denne oppgaven.

slik vid adgang til å drive telefonkontroll ville gå på troverdigheten løs, og lett kunne bli oppfattet som personkontroll.⁵⁵

Gjeldene rett er dermed per i dag at den nedre grensen for straffefri forberedelse må være overskredet før KK blir iverksatt. Hvor grensen går mellom straffefri forberedelse og straffbart forsøk må trekkes opp etter en tolkning av straffeloven § 49.⁵⁶

3.6.3 Strafferammer

Etter § 216a første ledd bokstav a, er det et vilkår at den straffbare handlingen må være et lovbrudd ”*som etter loven kan medføre straff av fengsel i 10 år eller mer...*”.

Som behandlet tidligere var utvidelsen fra å bruke KK kun i saker om narkotikaforbrytelser og rikets sikkerhet, til generelt å gjelde alle straffbare handlinger med fengsel i 10 år eller mer, en av de største endringene for bruken av KK som etterforskningsmetode som ble vedtatt ved lovendringen i 1999.⁵⁷

Ved å sette grensen på fengselstraff i 10 år eller mer, er gjeldene rett per i dag da at KK kan brukes som etterforskningsmetode ved de fleste alvorlige forbrytelser.⁵⁸

Spørsmålet om KK kunne tas i bruk i en drapssak var oppe i en kjennelse i Høyesteretts kjæremålsutvalg som er publisert i Rt. 2005 side 205. Grunnen til at spørsmålet ble reist var at mistenktes offentlig oppnevnte advokat, mente KK kun kunne brukes mot organisert kriminalitet, da det var utviklingen i denne type kriminalitet som dannet bakgrunnen for den utvidede adgangen til å bruke KK som etterforskningsmetode.⁵⁹ Advokaten mente å ha

---

⁵⁵ Ot.prp.nr 40 (1991-92) s. 38

⁵⁶ Det fører for langt å behandle grensedragningen i denne oppgaven, men en god fremstilling gis i Eskeland, (2006) s 212 flg og Andenæs (2004) s. 346-350

⁵⁷ Se om diskusjonen på om grensen skulle gå ved seks eller ti år i kapittel 2.3.4

⁵⁸ En oversikt over hvilke forbrytelser som rammes av strafferammen er gitt i Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 48

⁵⁹ Se om dette i kapittel 2.3.3

støtte i lagmannsrettens begrunnelse for dette etter følgende sitat; ”Etter lagmannsrettens syn faller det forhold siktede er mistenkt for i utgangspunktet utenfor kjerneområdet av de forbrytelser lovgiver hadde i tankene da adgangen til å bruke kommunikasjonskontroll ble utvidet”.

Høyesteretts kjæremål slår imidlertid fast at også drap er en slik forbrytelse der politiet kan ta i bruk kommunikasjonskontroll under etterforskning, og viser til side 45 i Ot.prp.nr 64 (1998-99).

Et viktig moment ved vurderingen av om ti års kravet er oppfylt, er at forbrytelsen kun må kvalifisere til ti års fengsel eller mer etter strafferammen i det aktuelle straffebudet, det er ikke noe vilkår at den aktuelle forbrytelsen ”**må**” gi ti års fengsel. Det er den abstrakte strafferammen som er det sentrale, og ikke den konkrete forventede straff for det aktuelle tilfellet som er avgjørende.⁶⁰

Dette følger også av en tolkning av ordlyden i strpl § 216a første ledd bokstav a, der vilkåret kun er at den aktuelle forbrytelsen ”**kan**” kvalifisere til ti års fengsel eller mer.

Dette betyr at politiet kan benytte seg av KK i en sak der de mistenker noen for grov menneskehandel, som etter strl § 224 siste ledd kan medføre fengselsstraff i inntil ti år. Men metoden er ikke brukt ulovlig dersom det siden viser seg at den mistenkte bare blir funnet skyldig i mindre alvorlige forhold, og blir dømt til fengsel i fem år.

3.6.4 Andre lovbrudd som kan gi grunnlag for bruk av kommunikasjonskontroll

I strpl § 216a første ledd bokstav b, er det nevnt en rekke andre lovbrudd der KK også kan brukes som etterforskningsmetode, selv om lovbruddene i seg selv ikke straffes så hardt som med fengsel i ti år eller mer.

---

⁶⁰ Bjerke/Keiserud (2001) s. 640

Dette gjelder lovbrudd ”som rammes av straffeloven §§ 90, 91, 91a, 94 jf. 90, 104a første ledd annet punktum, eller 104a annet ledd jf. første ledd annet punktum eller av § 162 eller 317, jf. § 162 eller av lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v § 5”

Dette er overtredelser av straffebud i straffelovens kapitel 8 og 9, som omhandler rikets sikkerhet og dens selvstendighet. Tidligere gav enhver overtredelse av kapitel 8 og 9 grunnlag for bruk av KK, men ved en lovendring i 2005 ble lovbruddene nærmere konkretisert.⁶¹

Begrunnelsen for dette var at det ikke kunne påvises et tilstrekkelig tungtveiende behov for å tillate bruk av et så alvorlig tvangsmiddel som KK i alle de straffebudene som straffeloven kapittel 8 og 9 omhandler.⁶²

Videre dreier disse lovbruddene seg om narkotikalovbrudd og såkalt narkotikaheleri, uten hensyn til strafferammen. Både metodeutvalget⁶³ og departementet⁶⁴ mente at adgangen til å drive telefonkontroll i narkotikasaker uavhengig av strafferammen, burde videreføres ved lovendringen høsten 1999.⁶⁵ Siden strafferammen etter strl § 162 første ledd er bøter eller fengsel inntil 2 år, bør det imidlertid vises tilbakeholdenhet ved å starte kommunikasjonskontroll når mistanken gjelder overtredelse av denne bestemmelsen.⁶⁶

Det siste lovbruddet som rammes av strpl § 216a første ledd bokstav b, er brudd mot eksportkontrollen § 5.

---

⁶¹ Lov av 17. juni 2005 nr 87

⁶² Ot.prp.nr 60 (2004-2005) s. 136

⁶³ NOU 1997:15 s. 95

⁶⁴ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 49

⁶⁵ Lov av 3. des 1999 nr 83

⁶⁶ Bjerke/Keiserud (2001) s. 740

3.6.5 Forhøyelse av maksimumsstraffer

Som vist ovenfor er det altså forbrytelser som medfører straff i fengsel av 10 år eller mer, eller nærmere angitte forbrytelser, hvor KK kan være en aktuell etterforskningsmetode.

Spørsmålet som da oppstår er om KK også kan benyttes dersom det aktuelle lovbruddet ikke i seg selv vil gi en straff av fengsel i ti år, men gjerningsmannen risikerer at straffen likevel vil overskride ti år fordi han risikerer forhøyelse av maksimumsstraffen etter straffeloven § 61. Eller om KK kan benyttes der en person er mistenkt for to lovbrudd, som ikke hver for seg gir ti års fengsel, men som dersom forholdene blir pådømt i samme sak kan gi fengsel i mer enn ti år.

Det er helt klart at KK ikke kan brukes i slike saker som nevnt ovenfor. I strpl § 216a, første ledd siste setning heter det at *”Forhøyelse av maksimumsstraffen ved gjentakelse og eller sammenstøtt av forbrytelser kommer ikke i betraktning”*.

Imidlertid er bestemmelsen i straffeloven § 60a, ofte kalt ”mafiaparagrafen”, svært aktuell for adgangen til å iverksette KK.

Strl § 60a, første ledd første setning lyder: *” Dersom en straffbar handling er utøvet som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, forhøyes maksimumsstraffen i straffebudet til det dobbelte, likevel ikke med mer enn 5 års fengsel”*. Videre heter det i tredje ledd; *”Forhøyelse av maksimumsstraffen etter bestemmelsen her får anvendelse i forhold til lovbestemmelser som tillegger strafferammen rettslig virkning hvis det er bestemt i loven”*.

KK etter strpl § 216a er en slik bestemmelse, og politiet er her gitt en god mulighet til å bruke KK som etterforskningsmetode ved etterforskingen av lovbrudd innen organisert kriminalitet, for lovbrudd som ikke i utgangspunktet ville kunne gitt grunnlag for bruk av KK.

Det er imidlertid blitt kritisert at det er tilstrekkelig for politiet å kun antyde at det kriminelle forholdet er utført som ledd i ”*en organisert kriminell gruppe*”, for at de skal få rettens medhold til bruk av KK. Etterforskning av det aktuelle lovbruddet vil da oppfylle lovens krav til bruk av KK, selv om lovbruddet i utgangspunktet gjelder mindre alvorlig forhold, som tyverier og trusler.⁶⁷

Advokat John Christian Elden mener dette undergraver de strenge lovkriteriene lovgiver la til grunn ved bruk av KK. Dette er betenkelig ettersom begrunnelsen for å innføre kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode, hele tiden har vært et ønske om å bekjempe den alvorlige kriminaliteten.

Imidlertid er det ikke nok for politiet å komme med en generell henvisning til at de mistenker at den aktuelle forbrytelsen er utført som ledd i en organisert kriminell gruppe, for å få tillatelse til å iverksette kommunikasjonskontroll. Den må også foreligge ”*skjellig grunn til mistanke*” for at det er organisert kriminalitet etter strl. § 60a.

3.6.6 Straffrihetsgrunner

Etter strpl § 216a annet ledd, er det slått fast at ”*kommunikasjonskontroll kan besluttet selv om straff ikke kan idømmes på grunn av bestemmelsene i straffeloven § 44 eller § 46. Det gjelder også når tilstanden har medført at den mistenkte ikke har utvist skyld*”.

Dette betyr for det første at straffrihetsgrunner som psykose og bevisstløshet, jfr strl § 44 og at gjerningsmannen er mindreårig, jfr strl § 46, ikke er til hinder for at KK kan brukes som etterforskningsmetode. De legislative hensyn bak dette er at selve bruken av KK ikke

---

⁶⁷ Elden (2005) s. 97 flg.

kan ses på som noen straff, og de samfunnsmessige hensyn i å få oppklart alvorlig forbrytelser veier tyngre enn den mistenktes behov for beskyttelse mot bruk av KK.⁶⁸

Videre ble det drøftet i forarbeidene om KK kunne tillatelse når mistenkte på grunn av utilregneligheten heller ikke hadde utvist skyld, jf strpl § 216a, annet ledd, annen setning. Også her kom man til at KK burde kunne brukes i disse tilfellene, og begrunner dette med behovet av å kunne oppklare lovbrudd.⁶⁹

3.6.7 Andre materielle vilkår for å benytte kommunikasjonskontroll, strpl § 216c første ledd

Etter strpl § 216c første ledd, heter det at *”Tillatelse til kommunikasjonskontroll kan bare gis dersom det må antas at slik avlytting eller kontroll vil være av vesentlig betydning for å oppklare saken, og at oppklaringen ellers i vesentlig grad vil bli vanskeliggjort”*.

3.6.7.1 ”Vesentlig betydning for å oppklare saken”

Dette vilkåret tilsvarer stort sett det samme som § 3 i den nå opphevede telefonavlyttingsloven av 1976⁷⁰. Forarbeidene til telefonavlyttingsloven er da relevant også her, jfr kapitel 2.3.2

I vilkåret ligger det at kommunikasjonskontroll bare kan benyttes når alternative etterforskningsmetoder kommer til kort, jfr Ot.prp.nr.10 (1976-77) s. 6.

Politiets begjæring om bruk av KK bør derfor inneholde en redegjørelse for øvrige etterforskningsmetoder, og hvorfor disse ikke er velegnet i den aktuelle saken. Det sentrale

---

⁶⁸ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 57

⁶⁹ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 57

⁷⁰ Bjerke/Keiserud (2001) s. 748

i vilkåret er om kommunikasjonskontroll fremstår som en velegnet etterforskningsmetode.⁷¹

Momenter det kan være relevant å legge vekt på i vurderingen av om kommunikasjonskontroll vil være av ”*vesentlig betydning for å oppklare saken*” kan for eksempel være om den kriminelle handlingen er foretatt i et kriminelt miljø med hard indre justis, der det er vanskelig å få vitner i tale.

Dersom politiet etterforsker personer mistenkt for organisert menneskehandel og hallikvirksomhet, vil det ofte være vanskelig, om ikke umulig, for politiet å få opplysninger fra de prostituerte selv, eller deres kunder.⁷² I en slik situasjon kan kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode være av ”*vesentlig betydning for å oppklare saken*”

Mer tvilsomt vil bruken av kommunikasjonskontroll være av ”*vesentlig betydning for å oppklare saken*” i de kriminelle forholdene der en gjerningsmann opptrer helt alene uten å kommunisere med andre.

3.6.7.2 Hva inngår i ”saken”

I rettspraksis har det vært situasjoner der politiet gjennom kommunikasjonskontroll har fått avkreftet eller bekreftet den mistenktes rolle, men hvor kommunikasjonskontrollen opprettholdes for å avklare andre personers rolle i den saken etterforskningen gjelder. Spørsmålet som da oppstår er hva som regnes som ”saken”. Er det utelukkende den mistenktes forhold, eller gjelder ”saken” hele sakskomplekset som den mistenktes forhold inngår i?

---

⁷¹ Bjerke/Keiserud (2001) s. 748

⁷² NOU 1997:15 s. 40

I en kjennelse fra høyesteretts kjæremålsutvalg⁷³, Rt. 2006 s. 648, var saksforholdet at A var en av flere mistenkte i en straffesak under etterforskning, og tingretten og lagmannsretten gav politiet medhold i fortsatt kommunikasjonskontroll av A, selv om politiet anså saken mot A som ferdig etterforsket. A sin advokat anket lagmannsrettens kjennelse hva gjaldt rettsanvendelsen, med begrunnelse i at det ikke var hjemmel til å beslutte kommunikasjonskontroll dersom formålet med denne kontrollen var å avdekke andre mistenkte. Det ble også hevdet at en slik tillatelse ville være i strid med legalitetsprinsippet og at det innbar et uforholdsmessig inngrep.

Kjæremålsutvalget forkastet anken og mente at lagmannsrettens lovtokning var riktig der de uttalte følgende:

”Lagmannsretten er enig med tingretten i at det ved nettverkskriminalitet må være adgang til å vurdere etterforskningen som en helhet i forhold til vilkårene for kommunikasjonskontroll. Oppklaringsbehovet er knyttet til alle sentrale aktører i saken - ikke minst bakmennene i nettverket. Det er derfor et sterkt behov for at kommunikasjonskontrollen overfor en av de involverte må kunne fortsette, selv om hovedformålet med kontrollen er å avdekke andre aktørers rolle i samme sak. Lagmannsretten kan ikke se at en slik ramme for kommunikasjonskontrollen er i strid med lovens ordlyd eller de personvern hensyn som ligger til grunn for lovens begrensninger. De samfunnsmessige interesser som gjør seg gjeldende i slike saker taler for at adgangen til kommunikasjonskontroll også må omfatte en situasjon som dette”.

Kjærmålsutvalget kom til at denne lovtolkning bygget på en språklig forståelse, og ikke var i strid med legalitetsprinsippet. I vurderingen av om kommunikasjonskontrollen vil være av ”vesentlig betydning for å oppklare saken” må det legges til grunn at det er selve sakskomplekset som utgjør ”saken” og ikke bare den ene mistenktes forhold.

---

⁷³ Kjennelsen er bearbeidet av Høyesterett i anonymisert form - KK-2006-00001

3.6.7.3 "Oppklaringen ellers i vesentlig grad vil bli vanskeliggjort"

Dette vilkåret innebærer en ganske lik vurdering som spørsmålet om "*vesentlig betydning for å oppklare saken*",⁷⁴ og jeg viser i den forbindelse til kapittel 3.6.7.1.

3.6.7.4 "Må antas"

Det er ikke et vilkår at andre etterforskningsmetoder har vært utprøvd før kommunikasjonskontroll iverksettes, det er nok at det "*må antas*" at slike metoder ikke ville ført frem. Det kan ikke stilles krav om sannsynlighetsovervekt her, men heller ikke en vag formodning om at andre mindre inngripende etterforskningsmetoder ikke vil føre frem, er tilstrekkelig.⁷⁵

3.6.8 Andre materielle vilkår for å benytte kommunikasjonskontroll, strpl § 216c annet ledd

I strpl § 216c annet ledd heter det at "*dersom telefonen en mistenkt antas å ville bruke er tilgjengelig for et større antall personer, kan tillatelse til kommunikasjonskontroll bare gis når det foreligger særlige grunner. Det samme gjelder ved kontroll av telefon som tilhører advokat, lege, prest eller andre som erfaringsmessige fører samtaler av fortrolig art over telefon, såfremt vedkommende selv ikke er mistenkt i saken. Første og annet punktum gjelder tilsvarende for andre kommunikasjonsanlegg*"

Her skjerpes altså kravene til å bruke KK som etterforskningsmetode, ved telefoner som er tilgjengelig for mange, men også andre kommunikasjonsanlegg rammes av denne bestemmelsen, jfr strpl § 216c annet ledd siste setning. Eksempler på dette kan være

---

⁷⁴ Bjerke/Keiserud (2001) s. 748

⁷⁵ Bjerke/Keiserud (2001) s. 748

telefoner eller datamaskiner som befinner seg på offentlige steder som restauranter, lesesaler, arbeidsplasser eller offentlige telefonkiosker.⁷⁶

Skjerpelsen gjelder også ved telefoner som befinner seg for eksempel på advokatkontorer, legekontorer eller hos prest, dersom vedkommende selv ikke er mistenkt i saken. Eksempel her kan være at politiet har fått tillatelse til å avlytte telefonen til en lege, men der det er andre ansatte ved legekontolet som er mistenkt.

De legislative hensynene bak denne skjerpelsen, er av vernet til den uskyldige tredjemann og privatlivets fred. Det er klart at en rekke uskyldige personer vil bli avlyttet dersom politiet har fått adgang til å iverksette telefonavlytting av en telefon på en arbeidsplass mange benytter seg av.

3.6.8.1 "Særlige grunner"

For å iverksette KK i kommunikasjonsanlegg som er tilgjengelig for et større antall personer, trengs det "særlige grunner" Dette er språklig sett et strengt vilkår. I forarbeidene fremgår det at dersom flere uskyldige personer rammes av kommunikasjonskontrollen, vil "særlige grunner" være et vesentlig moment ved vurderingen av forholdsmessigheten ved bruken av metoden.⁷⁷

I en kjennelse av Høyesteretts kjærmålsutvalg⁷⁸, Rt. 2005 s. 199, forkastet utvalget en anke fra den mistenktes advokat over at lagmannsretten hadde kommet til at det forelå "særlige grunner" for å iverksette telefonkontroll av en telefonkiosk som en mistenkt for grov narkotikaforbrytelse av og til benyttet seg av. Utvalget var enig med lagmannsretten i at det forelå "særlige grunner" for at det var i politiets interesse å få tak i opplysningene denne avlyttingen ville gi, selv om det kunne bety at uskyldige tredjemenn ble avlyttet. Den

---

⁷⁶ Norsk Lovkommentar, Bind II, (2005) s. 1469

⁷⁷ NOU 1997:15 s. 68, se også kapittel 3.4.1

⁷⁸ Kjennelsen er bearbeidet av Høyesterett i anonymisert form – KK-2002-00002

mistenkte hadde oppsøkt telefonkiosken flere ganger om dagen, selv om han hadde egen mobiltelefon, og politiet mente det var sannsynlig at han brukte denne telefonkiosken til å organisere narkotikahandlene sine.

I en annen sak fra et lite tettsted, ble det også gitt tillatelse til å avlytte tettstedets to eneste offentlige telefonkiosker i en periode på et halvt år. Grunnen var at politiet fryktet en mann som var mistenkt i en annen narkotikasak og som satt fengslet 4 km unna, ville bruke disse to telefonkioskene når han var ute på perm.⁷⁹

En naturlig språklig forståelse av hva som ligger i begrepet ”*særlige grunner*” tilsier at vilkåret kan være oppfylt der avlytting av den aktuelle telefonen vil være den absolutt eneste muligheten for å oppklare saken, eller skaffe seg avgjørende bevis.

”*Særlige grunner*” vil også kunne foreligge der de alminnelige grunnene som taler for å bruke kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode, gjør seg ekstra sterkt gjeldende. For eksempel ved at man etterforsker svært alvorlige forbrytelser.⁸⁰

3.6.9 Hva kommunikasjonskontroll kan bestå i

Etter strpl § 216a, tredje ledd kan kommunikasjonskontroll ”*bestå i å avlytte samtaler eller annen kommunikasjon til og fra bestemte telefoner, datamaskiner, eller andre anlegg for elektroniske kommunikasjon som den mistenkte besitter eller antas å ville bruke*”

3.6.9.1 ”Annen kommunikasjon”

Dette innebærer en presisering av lovteksten som tidligere gjaldt kun for telefonavlytting, ved at også andre former for elektronisk kommunikasjon rammes. En naturlig slutning av

---

⁷⁹ Saken er omtalt i Bergens Tidenes nettutgave 7. januar 2008.

⁸⁰ Bjerke/Keiserud (2001) s. 748

begrepet ”*annen kommunikasjon*” tilsier at også kommunikasjon som ikke er samtaler, som bilder, filmer, e-poster og tekstmeldinger rammes. Det slås fast i forarbeidene at også disse formene for kommunikasjon skal omfattes, selv om begrepet ”*kommunikasjon*” passer dårlig ved for eksempel bilder som man språklig sett ikke kan si at man avlytter.⁸¹

3.6.9.2 ”Andre anlegg for elektroniske kommunikasjon”

Begrepet ”*andre anlegg for elektronisk kommunikasjon*” vil etter vanlig språkbruk omfatte personsøkere, telefakser og lignende. Dette er også i samsvar med forarbeidene.⁸²

3.6.9.3 ”Kommunikasjon til og fra bestemte telefoner, datamaskiner, eller andre anlegg for elektroniske kommunikasjon”

En viktig presisering er at det ved formuleringen ”*kommunikasjon til og fra*” tenkes på overføring av informasjon fra en avsender til en motager og som skjer fortløpende. Politiet kan derfor ikke bruke hjemmelen til å iverksette KK for å skaffe seg adgang til for eksempel e-poster som allerede er lagret på en e-post server.⁸³

Videre er det et vilkår at kommunikasjonskontrollen må dreie seg om kommunikasjon til og fra ”*bestemte*” kommunikasjonsanlegg. Dette vilkåret tilsier at politiet må kjenne til hvilken telefon eller datamaskin de ønsker å iverksette kommunikasjonskontroll mot, de kan ikke avlytte alle tilfeldige telefoner som befinner seg innenfor et geografisk område.⁸⁴

For fasttelefoner skaper ikke dette problemer, en fasttelefon er knyttet opp til et fast telefonnummer som politiet kan bruke som grunnlag for å konkretisere det bestemte

---

⁸¹ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 58

⁸² Ot.prp. nr 64 (1998-99) s. 57

⁸³ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 58 og Bjerke/Keiserud (2001) s. 740

⁸⁴ Ot.prp.nr.64 (1998-99) s. 157

telefonapparat de ønsker å sette under avlytting. Avlyttingen vil da også omfatte andre telefoner i det samme huset som er knyttet opp mot det samme telefonnummeret.

Avlyttingen kan imidlertid ikke dreie seg om å avlytte interne telefoner og ”callinganlegg”, da dette er å betrakte som romavlytting, jfr strpl § 216m. Begrunnelsen for dette er at politiet da må komme seg inn i rommet der disse interne telefonene befinner seg for å montere avlyttingsutstyr, og det gir ikke bestemmelsene om kommunikasjonskontroll adgang til.⁸⁵

For mobiltelefoner er det vanskeligere å identifisere det aktuelle apparatet, ettersom det kan benyttes ulike SIM-kort knyttet til ulike abonnerer i en og samme mobiltelefon. SIM-kortene kan også være knyttet til uregistrerte kontantkort, og dette gjør avlytting av mobiltelefoner knyttet opp til SIM-kort svært ressurskrevende.⁸⁶

Alle mobiltelefoner er fra produsentens side imidlertid utstyrt med et IMEI-nummer. Dette nummeret er individuelt og adgangen til kommunikasjonskontroll kan derfor knyttes opp mot dette.⁸⁷

For datamaskiners vedkommende, er disse utstyrt med en IP-adresse når de er tilkoblet internett, men IP-adressene kan variere fra gang til gang man kobler seg til nettet. For maskiner som er knyttet sammen i et lokalt nett, for eksempel på en arbeidsplass, vil også deres IP-adresse utad på selve internett, kunne være felles. Enkelte programmer kan også benyttes, slik at den IP-adressen man tilsynelatende har, egentlig er falsk. For å finne frem til den konkrete maskinen i slike tilfeller, må ofte den mistenktes arbeidsgiver eller internettleverandøren hans privat, kontaktes.^{88 89}

---

⁸⁵ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 157

⁸⁶ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 157 og NOU 2004:6 s. 81

⁸⁷ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 157

⁸⁸ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 157

⁸⁹ Ingeniør og nettverksansvarlig i Orkla Shared Services, Kåre Saga, har i samtale fortalt meg om den tekniske delen av en IP-identifisering

3.6.9.4 "Besitter eller antas å ville bruke"

Når det videre står i lovteksten at kommunikasjonskontrollen kan omfatte "*anlegg for elektronisk kommunikasjon som den mistenkte besitter eller antas å ville bruke*" menes det for det første slike anlegg som er blant mistenktes eiendeler.

Også telefoner eller datamaskiner eller andre anlegg for kommunikasjon som den mistenkte ikke formelt eier, men som han disponerer for eksempel gjennom sin arbeidsgiver, går inn under bestemmelsen. Her er det sentrale vilkår at den mistenkte kan antas å ville "*bruke*" det aktuelle kommunikasjonsanlegget. Dette tilsier at en telefon kan avlyttes, selv om selve abonnement er registrert på husverten, og ikke den som er mistenkt.⁹⁰

Det er imidlertid et vilkår at en vag formodning om at den mistenkte kommer til å bruke det aktuelle kommunikasjonsanlegget ikke er nok, dette må "*antas*". I dette ligger at det ut i fra objektive kriterier må være mulig å konstantere en viss sannsynlighet for bruk, men det kreves ikke sannsynlighetsovervekt.⁹¹

I en kjennelse fra Høyesteretts kjæremålsutvalg⁹², Rt. 2006 s.1546, fremgår det også at det kan bli gitt tillatelse til å avlytte telefonen som er i tredjemanns besittelse, selv om man må legge til grunn at siktede selv ikke personlig ville ringe fra disse numrene.

Saksforholdet i denne saken var at en person var mistenkt for grov menneskehandel, og politiet begjærte kommunikasjonskontroll av blant annet telefoner som var i tredjemanns besittelse. Tingretten avsto begjæringen for de telefonene som var i besittelse av tredjemann, men lagmannsretten satte tingrettens beslutning til side og tillot at også disse telefonene kunne bli underlagt kommunikasjonskontroll. Den mistenktes offentlig oppnevnte advokat påkjærte så lagmannsrettens kjennelse om å tillate avlytting av disse

---

⁹⁰ Bjerke/Keiserud (2001) s. 743 og Ot.prp.nr 64 (1998-99) s.157

⁹¹ Bjerke/Keiserud (2001) s. 743, se også til sammenligning om sannsynlighetsovervekt i kapittel 3.6.7.4

⁹² Kjennelsen er bearbeidet av Høyesterett i anonymisert form - KK-2006-00004

telefonene, med begrunnelse i at det bare var telefoner siktede selv faktisk brukte eller kunne antas å bruke, som kunne undergis kommunikasjonskontroll etter strpl § 216a tredje ledd.

Høyesteretts kjæremålsutvalg forkastet kjæremålet. Som det fremgår av den bearbeidede versjonen av kjennelsen ble kjæremålet forkastet med følgende begrunnelse:

”Lagmannsretten hadde kommet til at det var en slik forbindelse mellom siktede og de telefonene som var i tredjemanns besittelse at telefonene måtte anses for å tilhøre siktede, og at siktede brukte telefonene til å styre virksomheten. Det at telefonene ble brukt gjennom tredjemann kunne etter lagmannsrettens syn ikke føre til at kommunikasjonskontroll var avskåret. Kjæremålsutvalget bemerket at dette ikke var en uriktig lovtolking, selv om man måtte legge til grunn at siktede selv ikke personlig ville ringe fra disse numrene”.

3.6.9.5 Behov for å avlytte telefoner det kan tenkes den mistenkte ringer til?

Metodeutvalget drøftet også problemstilling om det var et behov for å avlytte telefoner den mistenkte kunne antas å ringe til, og ikke bare telefoner han ringte fra. Utvalget mente det var åpenbart at en slik adgang i mange tilfeller var hensiktsmessig, og brukte som eksempel at en mistenkt flere ganger ringte til en venn for å fortelle hvor han befant seg. Det kunne dreie seg om en person som brukte flere ulike uidentifiserte mobiltelefoner, eller en person man ikke ante hvor befant seg.⁹³

Metodeutvalget mente at riktignok ville en slik utvidet adgang til å avlytte telefoner den mistenkte ville antas å ringe til, medføre at mange uskyldige ble avlyttet og således var meget integritetskrenkende. Men den adgangen man allerede hadde til å drive telefonavlytting innebar ikke noen vesentlig forskjell på dette punkt, ettersom praktisk talt

---

⁹³ NOU 1997:15 s. 98-99

alt telefonavlytting også vil ramme uskyldige tredjemenn som bruker det samme apparatet.⁹⁴

Departementet følger imidlertid ikke opp metodeutvalgets forslag i Ot. prp nr 64 (1998-99) med begrunnelse i at metodeutvalgets forslag ville utvide kretsen av de som ble uskyldig rammet av telefonkontroll, og at forslaget således ville innebære et for stort inngrep i enkeltmenneskets integritet.⁹⁵

3.7 Prosessuelle vilkår for å iverksette kommunikasjonskontroll etter strpl § 216a

Jeg vil i det følgende behandle de prosessuelle vilkår som gjelder for bruken av KK som etterforskningsmetode.

3.7.1 "Rettslig kjennelse"

Etter strpl § 216a første ledd første setning, står det at "*retten kan ved kjennelse gi politiet tillatelse til å foreta kommunikasjonsavlytting*". Kjennelsen skal være begrunnet, jfr strpl § 52.

Kommunikasjonskontroll kan derfor ikke settes i gang av politiet alene, en rettslig godkjennelse er nødvendig. Kjennelsen treffes i tingretten i første instans. Men den oppnevnte advokat etter strpl § 100a, kan anke denne kjennelsen videre til Lagmannsretten, det samme kan påtalemyndigheten.

Et spørsmål som kan dukke opp i forlengelsen av dette, er hva som skjer dersom politiet først iverksetter KK på bakgrunn av en rettslig kjennelse av tingretten, som så blir trukket tilbake av lagmannsretten noen dager senere. Kan politiet da benytte seg av de

---

⁹⁴ NOU 1997:15 s. 98

⁹⁵ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 60-61

opplysningene de har kommet over gjennom kommunikasjonskontrollen de få dagene denne varte før lagmannsretten trekker kjennelsen tilbake, som grunnlag for å begjære ny kjennelse om kommunikasjonskontroll i den samme saken?

Man kan tenke seg at politiet får lov til å telefonavlytte en mistenkt bankraner av tingretten, men at den offentlige advokat mener vilkåret om ”*skjellig grunn til mistanke*” ikke er oppfylt. Han anker dette videre til lagmannsretten, hvor han får medhold. I mellomtiden har politiet drevet intens avlytting med hjemmel i kjennelsen fra tingretten, og opplysningene de har fått nå styrker mistanken mot den antatte ransmannen. Det er nå klart at det foreligger ”*skjellig grunn til mistanke*” og politiet ønsker å bruke disse nye opplysningene ved en ny behandling om å iverksette kommunikasjonskontroll.

Et lignende spørsmål var opp til vurdering i Høyesteretts kjæremålsutvalg i Rt. 2005 s. 213, og utvalget uttalte da at ”*Det virker under disse omstendigheter lite naturlig å anse opptakene som ulovlig innhentet. Utvalget finner det således ikke tvilsomt at påtalemyndigheten ville hatt adgang til å fremlegge opptakene fra denne kommunikasjonskontrollen for lagmannsretten til bruk for dens avgjørelse av kjæremålet over tingrettens kjennelse*”.⁹⁶

Det er altså gjeldende rett at politiet kan benytte seg av opplysninger de inneholder ved tillatelse til kommunikasjonskontroll gitt av tingretten, selv om denne kjennelsen så blir trukket tilbake senere av lagmannsretten.

3.7.2 ”Ved opphold”

I strpl § 216d første ledd, gis påtalemyndigheten også muligheten til å iverksette KK dersom det ”*ved opphold er stor fare for at etterforskningen vil lide*”.

---

⁹⁶ Kjennelsen er bearbeidet av Høyesterett i anonymisert form - KK-2004-00005

En naturlig språklig slutning av formuleringen i ordlyden her, tilsier at påtalemyndigheten kan iverksette KK i saker der det haster, og der det vil få alvorlige negative konsekvenser for etterforskningen om KK ikke blir iverksatt snarest.

Eksempel på slike situasjoner kan være der politiet får et klart og sikkert tips fra innsiden av et profesjonelt narkotikasmuglernettsverk de lenge har holdt under oppsikt. Det foreligger mistanke om at et parti narkotika er på vei inn til landet samme dag, og at partiet skal spres videre av dette nettverket. Skulle politiet da måtte vente til neste dag før de kunne iverksette KK, ville det få svært negative innvirkninger på etterforskningen, og man vil kunne miste muligheten til å skaffe avgjørende bevis om hvordan det kriminelle nettverket organiserer sin narkotikaomsetning.

Årsakene til at påtalemyndigheten i hastesaker er gitt mulighet til å iverksette KK uten forutgående rettslig kjennelse, er at det nettopp i saker der bruk av KK vil være en aktuell etterforskningsmetode, vil være nødvendig med en rask fremgangsmåte for å hindre at viktige bevis går tapt. Særlig gjelder dette for saker som kan oppstå i forbindelse med helger og helligdager, da det vil gå lang tid før påtalemyndigheten kan skaffe seg en rettslig kjennelse.⁹⁷

Dersom påtalemyndigheten iverksetter KK i hastesaker, heter det i strpl § 216d første ledd andre setning, jf tredje setning, at *”Påtalemyndighetens beslutning skal snarest mulig, og senest innen 24 timer etter at kontrollen ble påbegynt, forelegges retten for godkjenning”*. Dersom fristen *”ender på et tidspunkt utenom rettens ordinær kontortid, forlenges fristen til retten åpner igjen”*.

Det påligger derfor påtalemyndigheten et ansvar for å bringe saker der det på deres ordre har vært satt i gang KK, til etterfølgende godkjenning. Det er også viktig at ikke påtalemyndighetens kompetanse til å treffe hastevedtak om bruk av KK blir misbrukt.

---

⁹⁷Ot.prp.nr 10 (1976-77) s. 6

Dersom påtalemyndigheten har satt i gang KK som senere ikke blir godkjent av retten, vil opplysninger som kommer fram her kunne bli avskjært som ”ulovlig ervervede bevis”.⁹⁸

Viktigere er det kanskje at dersom påtalemyndigheten til stadighet åpner for bruk av KK i saker som de vet de ikke vil få etterfølgende rettslig godkjenning av, eller der de spekulerer i dette, vil hele tilliten til ordningen om bruk av KK som etterforskningsmetode kunne forsvinne.

3.7.3 Hvem i påtalemyndigheten?

Med ”*påtalemyndigheten*” menes det i forbindelse med kompetanse til å bringe spørsmålet om bruken av KK inn for retten, eller til å treffe hastevedtak om slik bruk, politimesteren eller visepolitimesteren, eller ved fravær dennes stedfortreder. Dette følger av strpl § 216d, annet ledd, jf kommunikasjonskontrollforskriften § 2.

Imidlertid kan politimesteren med skriftlig samtykke fra førstestatsadvokaten delegere denne kompetansen til ”*påtalemyndighetens tjenestemenn i ledende stillinger*” der disse får samme kompetanse som politimesterens faste stedfortreder. Hvem som er ”*påtalemyndighetens tjenestemenn*” fremgår av i strpl § 55.

En slik delegering av kompetanse kan være hensiktsmessig i saker der for eksempel en politiadvokat er leder av en omfattende etterforskning, hvor KK inngår som en sentral del. Politiadvokaten sitter tett på etterforskningen og har inngående kjennskap til denne. Vedkommende politiadvokat må ha påtalemyndighet i kraft av sin stilling, jf strpl § 55 første ledd (3) dersom han skal kunne ha kompetanse til å beordre bruk av KK.

---

⁹⁸ Det er ikke alltid ulovlig ervervede bevis blir avskåret i straffesaker. Grensegangen er utviklet i rettspraksis og en oversikt over dette temaet er gitt i Hov, *Rettergang I*, (2007) s. 309-312

I forarbeidene ble det vurdert om det var hensiktsmessig at det kun var statsadvokatene som skulle ha kompetanse til å treffe hastevedtak om bruken av KK. Men man kom til at det da ville bli nødvendig å etablere en dyr vaktordning for statsadvokatene, samtidig som det var uheldig om statsadvokatene ble for operative i en etterforskningsfase.⁹⁹

3.7.4 Hvor lenge kan kommunikasjonskontrollen bestå?

Etter strpl § 216f første ledd, heter det at *”Tillatelse til kommunikasjonskontroll gis for et bestemt tidsrom som ikke må være lengre enn strengt nødvendig. Tillatelsen må ikke gis for mer enn 4 uker om gangen”*.

Begrunnelsen for at tillatelsen til kommunikasjonskontroll gis for et bestemt tidsrom, er at retten skal foreta en løpende kontroll med at inngrepet ikke blir uforholdmessig, og at kontrollen ikke opprettholdes lengre enn det er behov for.¹⁰⁰

Tidligere ble tillatelsen gitt for to uker av gangen, men det viste seg at det kun i svært få tilfeller var tilstrekkelig med en så kort frist som to uker, og fristen ble da endret til fire uker ved lovendring av 7. juni 1985.¹⁰¹

Selv om tillatelsen bare gis for 4 uker om gangen, gjelder det i prinsippet ingen begrensninger på hvor mange ganger tillatelsen kan fornyes. Det avgjørende er om de materielle vilkårene for kommunikasjonskontrollen stadig er til stedet. Dersom vilkårene for kommunikasjonskontrollen ikke lenger antas å være til stede, eller dersom kontrollen ikke lenger anses som hensiktsmessig, skal den stanses. Dette følger av strpl § 216f siste ledd. Politiet skal da selv ta initiativ til dette

---

⁹⁹ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 64

¹⁰⁰ Nou 1997:15 s. 67

¹⁰¹ Ot.prp.nr 15 (1978-79) s. 5 og Ot.prp.nr 60 (1984-85) s. 14-15.

For saker som omhandler rikets sikkerhet etter straffeloven kapitel 8 og 9, utvides adgangen til fornyet prøving til åtte uker dersom ”*etterforskningens art*” eller ”*særlige omstendigheter tilsier at fornyet prøving etter 4 uker vil være uten betydning*” jf strpl § 216f første ledd, tredje setning.

4 Del 4 – Kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode og forholdet til rettssikkerheten

4.1 Innledning

Denne delen av oppgaven retter fokus mot de rettsikkerhetsmessige utfordringene kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode medfører.

4.2 Mistenktes stilling når kommunikasjonskontroll blir innledet mot ham

KK som etterforskningsmetode innebærer som nevnt et straffeprosessuelt tvangsmiddel, og bruken av slike tvangsmidler fører normalt til at den inngrepet retter seg mot får status som ”*siktet*”, jf strpl § 82 første ledd. Etter strpl § 82 tredje ledd får imidlertid ikke en mistenkt status som siktet dersom ”*..det besluttet å bruke et tvangsmiddel mot ham eller henne som det ikke skal gis underretning om*”.

At KK er innledet mot en mistenkt gis det ikke underretning om etter strpl § 216e annet ledd, og tvangsmiddelet er derfor å regne som et hemmelig tvangsmiddel.¹⁰²

---

¹⁰² Se kapittel 3.4

Ved at den som er undergitt KK ikke får status som siktet, og at etterforskningsmetoden er hemmelig, går den mistenkte glipp av noen viktige partsrettigheter jeg skal vise til i det følgende.

4.2.1 Ikke rett på forsvarer, men "offentlig advokat"

Først og fremst betyr den manglende statusen som "*siktet*" at den det er innledet KK mot ikke får krav på forsvarer etter strpl § 94 første ledd. Siden retten til forsvarer gjelder "*på ethvert trinn av saken*" altså også under etterforskningen, har den som er underlagt KK som en del av etterforskningen mot ham, her mistet en rettssikkerhetsgaranti.

En person som er underlagt et tvangsmiddel som ledd i en etterforskning, vil ha behov for å kunne ta til motmæle og imøtegå politi og påtalemyndighetens fremstilling av saken, dette omtales som det kontradiktoriske prinsipp, og regnes som et viktig grunnprinsipp innen straffeprosessen. Forsvareren spiller en viktig rolle for å ivareta kontradiksjonen på vegne av den mistenkte, og selv om prinsippet ikke gjennomføres fullt ut på etterforskningsstadiet av hensynet til den videre etterforskningen, har det likevel en viss vekt. Dette gjelder også ved hemmelige tvangsmidler som kommunikasjonskontroll.¹⁰³

For å balansere dette og i en viss grad forsøke å ivareta den mistenktes krav på kontradiksjon, har lovgiver vedtatt i strpl § 100a første ledd, at når retten behandler en sak om KK etter strpl § 216a, skal det oppnevnes en "*offentlig advokat*" for den mistenkte.¹⁰⁴

Spørsmålet om det bør oppnevnes advokat for mistenkte når begjæringen om kommunikasjonskontroll skal behandles i retten, har vært reist flere ganger uten at det har ført til noe konkret forslag om å innføre en slik ordning. Redselen for at politiets etterforskningsmetoder skulle blottstilles, og at informasjon om at kommunikasjonskontroll

---

¹⁰³ Se om dette i Høy, *Rettergang I*, (2007) s. 118-119

¹⁰⁴ Denne bestemmelsen gjelder også for saker etter strpl §§ 200a, 202c, 202e, 208a, 210a, 210c, 216b, 216m, 242a, 264 sjette ledd, 267 første ledd tredje punktum eller 292a.

var igangsatt skulle lekke ut til uvedkommende, veide tyngre enn mistenktes behov for en forsvarer i denne fasen av en etterforskning.¹⁰⁵

Det var metodeutvalget som først fremmet forslag om at det burde innføres en slik advokatorddning for dem som var underlagt kommunikasjonskontroll. Fra dommerhold ble det også fremlagt et ønske om en slik ordning, og det ble pekt på at siden det ikke ble oppnevnt noen forsvarer til å kontradiktere politiets saksfremstilling, økte faren for at saken ikke ble bredt nok opplyst.¹⁰⁶

Den offentlige advokaten skulle ha to hovedoppgaver, for det første sørge for kontradiksjonen ved å stille kritiske spørsmål og komme med andre innfallsvinkler til saken før rettens kjennelse blir fattet, og for det andre fungere som en rettssikkerhetsgaranti for at loven blir fulgt.

Departementet fulgte så opp metodeutvalgets forslag i Ot. prp 64 (1998-99) og ordningen med en offentlig advokat i saker om blant annet kommunikasjonskontroll ble innført.

Ved at betegnelsen ”*offentlig advokat*” benyttes i stedet for ”*forsvarer*” skyldes at den offentlige advokats oppgaver skiller seg vesentlig fra det tradisjonelle forsvareroppdraget.¹⁰⁷

Etter strpl § 100a annet ledd, er den offentlige advokatens oppgaver i forbindelse med KK, å ivareta den mistenktes interesser. Han skal gjøres kjent med grunnlaget for at det ønskes å iverksette KK, og han kan påkjære en kjennelse som gir tillatelse til dette. Han har også rett til å uttale seg før retten treffer en avgjørelse, og han kan på anmodning gjøre seg kjent med sakens dokumenter, dog med visse begrensninger som følger av strpl §§ 242 og

---

¹⁰⁵ Ot.prp.nr 40 (1991-92) s. 20

¹⁰⁶ NOU 1997:15 s. 102-103

¹⁰⁷ Hov, *Rettergang II*, (2001) s. 215.

242a¹⁰⁸. Men han kan ikke sette seg i kontakt med den mistenkte, og han har taushetsplikt ovenfor denne, jfr strpl § 100a tredje ledd.

Det har fra forsvarerhold blitt rettet kritikk mot disse begrensningene i den offentlige advokatens muligheter til å utføre et tradisjonelt forsvareroppgjør på vegne av den KK innledes mot.

Advokat Knut Rognlien har nektet å ta på seg flere oppdrag som ”*offentlig advokat*” og han kommer med sterk kritikk av denne ordningen i artikkelen ”Advokater som gisler i telefonavlyttingssaker”.¹⁰⁹

Hovedgrunnene for kritikken går på den manglende eller begrensede retten den ”*offentlige advokaten*” har når det kommer til dokumentinnsyn i de dokumentene som danner grunnlaget for den rettslige kjennelsen om bruk av KK, og han mener det blir umulig å iverta klientens interesser med en slik arbeidssituasjon.

4.2.2 Begrenset innsyn i ”sakens dokumenter” på etterforskningsstadiet

Ved at noen blir ”*mistenkt*” innebærer dette også at vedkommende og hans forsvarer får rett til å gjøre seg kjent med ”*sakens dokumenter*”, jfr strpl § 242 første ledd. Denne bestemmelsen gjelder etter ordlyden den som er ”*mistenkt*”, men får samme betydning for en ”*siktet*”.

Imidlertid følger det begrensninger i innsynsretten dersom det kan føre til ”*skade eller fare for etterforskningens øyemed eller tredjemann*”. Det kan også nektes innsyn dersom ”*innsyn kan skade etterforskningen av andre saker*”.

---

¹⁰⁸ Se kapittel 4.2.2

¹⁰⁹ Rognlien (2004) s. 81

Retten til dokumentinnsyn utvides så ytterligere, når saken går fra å være under etterforskning til den blir behandlet i hovedforhandling, dette følger av strpl § 264 første ledd, jfr påtaleinstruksen §§ 25-4 og 25-5.

En person det blir tatt ut tiltale mot og som får saken sin opp til hovedforhandling, har derfor større innsynsrett, enn hva en som bare er mistenkt har på etterforskningsstadiet. Hensynene bak dette er for det første at det kontradiktoriske prinsippet får sterkere gjennomslag jo lengre ut i saken man kommer. Det vil ha større betydning for en som møter til hovedforhandling og skal få avgjort skyldspørsmålet, at han har fullt innsyn i sakens dokumenter, enn for en som fortsatt er under etterforskning.

For det andre vil det ha større betydning å holde sakens dokumenter skjult for vedkommende når saken er under etterforskning, og et innsyn kan skade den videre etterforskningen.

Tidligere var det ikke innsynsrett i sakens dokumenter i det hele tatt for opplysninger som var kommet til gjennom kommunikasjonskontroll. Dette hang sammen med at den tidligere versjonen av straffeprosesslovens kapittel 16a, inneholdt et forbud mot å bruke opplysninger innhentet gjennom kommunikasjonskontroll som bevis i straffesaker. Da bevisforbudet ble opphevet ble det ansett som viktigere at tiltalte og hans forsvarer fikk innsyn i det samlede bevismaterialet i saken.¹¹⁰

Det er som nevnt strpl § 242 som danner grunnlaget for innsynsrett i dokumenter under etterforskningen. For en som er underlagt KK vil det under etterforskning først og fremst være to situasjoner der det er gunstig for ham og/eller hans forsvarer med dokumentinnsyn. Dette gjelder for innsyn i de dokumentene som danner grunnlaget for den rettslige kjennelsen som tillater bruken av KK, og innsyn i det materialet som fremgår ved selve bruken av kommunikasjonskontrollen, slikt materiale kan for eksempel fungere som grunnlag der politiet begjærer noen varetektsfengslet.

---

¹¹⁰ NOU 1997:15 s. 100

4.2.2.1 Innsynsrett i dokumenter som kjennelsen om bruk av kommunikasjonskontroll bygger på

Der den ”*offentlige advokat*” begjærer innsyn i dokumentene som danner grunnlaget for rettens kjennelse om å tillate bruk av KK, har det i en kjennelse fra Høyesteretts kjæremålsutvalg høsten 2003, publisert i Rt. 2005 side 203,¹¹¹ blitt antatt at retten til dokumentinnsyn etter strpl § 242 ikke gjelder den offentlige advokat, da hans arbeidsoppgaver er begrenset til begjæringen om KK og ”*grunnlaget for denne*” etter strpl § 100a annet ledd. Innsynsretten begrenser seg til de dokumentene politiet selv legger frem, så lenge retten mener dette er tilfredsstillende.

Etter dette er det med andre ord vesentlige begrensninger for den ”*offentlige advokat*” sin innsynsrett i de dokumentene som danner grunnlaget for rettens kjennelse om å tillate bruk av KK, og dette har som nevnt blitt kritisert.¹¹²

Advokat Knut Rognlien mener politiet ofte skriver i sin begjæring til retten om bruken av KK, vage formuleringer som at ”politiet vet” eller at ”politiet er av den klare oppfatning” uten å konkretisere dette nærmere, og at retten i mange tilfeller mener dette er tilfredsstillende nok.¹¹³

Det vil da være vanskelig for den oppnevnte advokat å vite om kravene til ”skjellig grunn til mistanke” etter strpl § 216a er oppfylt, eller om KK vil være av ”vesentlig betydning for å oppklare saken, og at ”oppklaringen ellers i vesentlig grad vil bli vanskeliggjort”, jfr strpl § 216c første ledd.

Fra politiets ståsted er det imidlertid ønskelig med restriksjoner på innsynsretten i de dokumentene som danner grunnlaget for bruken av KK. Desto større adgangen er til

---

¹¹¹ Kjennelsen er bearbeidet av Høyesterett i anonymisert form - KK-2003-00001

¹¹² Se kapittel 4.2.1

¹¹³ Rognlien (2004) s. 82

dokumentinnsyn, desto større sjanse er det for at politiets arbeidsmetoder blir avslørt, informanter blir blåst og andre parallelle etterforskninger blir avslørt. Noe som kan skade den videre etterforskningen både i den aktuelle saken og i andre saker.¹¹⁴

Strpl § 100a annet ledd har imidlertid blitt endret i tiden etter at kritikken til advokat Knut Rognlien ble fremlagt, og kjennelsen som er publisert i Rt. 2005 side 203 ble fattet. Ved en lovendring av 17. juni 2005 ble det tilført en endring i strpl § 100a annet ledd, som innebar at den offentlige advokat på anmodning ”*har krav på innsyn i sakens dokumenter*”.

I en kjennelse fra Høyesteretts kjæremålsutvalg, publisert i Rt. 2007 side 1250¹¹⁵ blir lagmannsrettens kjennelse om å nekte en offentlig advokat innsyn i sakens dokumenter om politiets begjæring om kommunikasjonskontroll, opphevet som feil lovanvendelse. Høyesterett henviser blant annet til Rt. 2005 side 203, her.

Kjæremålsutvalget viser til ”.. at det etter lovendring 17. juni 2005 følger av straffeprosessloven § 100a annet ledd annet punktum at den offentlige advokaten « etter anmodning [har] krav på innsyn i sakens dokumenter med de begrensninger som følger av §§ 242 og 242 a ». Endringen kom inn under lovbehandlingen i Stortinget, jf. [Innst.O.nr.113 \(2004-2005\)](#) side 20-21, hvor komiteen bemerket at den var opptatt av at den offentlige advokat skulle kunne ivareta mistenktes interesser ved domstolens behandling av begjæring om bruk av hemmelige tvangsmidler, og at endringen førte til at offentlige advokater får samme tilgang til sakens dokumenter som forsvarer. Etter dette hadde lagmannsretten tatt utgangspunkt i en lovtekst, hvoretter den offentlige advokats innsynsrett var snevrere enn den offentlige forsvarers, men som ikke lenger gjaldt”.

Etter dette har den offentlig oppnevnte advokat nå fått like stor innsynsrett i sakens dokumenter som danner grunnlaget for begjæringen om kommunikasjonskontroll, som en hvilken som helst annen forsvarer har etter strpl § 242.

---

¹¹⁴ Se om dette i intervju med Eirik Jensen, sjef for spesielle operasjoner i Oslo Politidistrikt, i Politiforums februarutgave av 2006.

¹¹⁵ Kjennelsen er publisert av Høyesterett i anonymisert form - KK-2007-00001

4.2.2.2 Innsynsrett i materialet som oppstår under gjennomføringen av kommunikasjonskontroll

Den andre situasjonen der det kan være aktuelt med innsynsrett under bruk av KK i en etterforskning, er der det materialet som blir innhentet under selve gjennomføringen av KK, brukes som grunnlag i andre etterforskningskritt i den samme sak, for eksempel ved en begjæring om varetektsfengsling.

I denne situasjonen er det strpl § 242 første ledd som danner hjemmel for innsynsretten. Det er imidlertid et vilkår for innsyn at KK-materialet blir brukt aktivt i etterforskningen. Dette er slått fast i Rt. 2004 s. 2023 som gjaldt grensedragningen mellom innsynsregelen etter § 242 første ledd, og regelen om at alle skal bevare taushet om opplysninger som fremkommer ved kommunikasjonskontrollen, jfr strpl § 216i.

I denne kjennelsen som gjaldt innsynsretten i sakens dokumenter på etterforskningsstadiet etter NOKAS-ranet, kom flertallet i Høyesterett frem til at så lenge opplysningene som fremkom gjennom kommunikasjonskontrollen ble holdt interne og ikke ble brukt aktivt i etterforskningen ved at den mistenkte ble konfrontert med dem eller at de på andre måter ble brukt i saken, talte sammenhenget i regelverket og reelle hensyn sterkt for at opplysningene omfattes av taushetspliktreglene i § 216i, og da falt utenfor innsynsregelen i § 242 første ledd.

Blir derimot opplysningen brukt aktivt i etterforskningen, for eksempel der slike opplysninger danner bakgrunnen for at politiet ønsker å begjære en varetektsfengsling av den mistenkte, har forsvareren og den mistenkte i utgangspunktet krav på innsyn.

Advokat John Christian Elden har vært blant flere som har kritisert den rettsstilstanden Høyesterett etablerte ved denne kjennelsen. Ved at forsvarerens innsynsrett begrenses til kun innsyn i den delen av KK-materialet som brukes aktivt i etterforskningen, tillegges politiet en makt til selv å plukke ut det materialet de mener er viktig for saken.

Elden mener at begge parter må få innsyn i alt materialet, og selv velge ut hva de mener er viktig for sin sak.¹¹⁶ På denne måten blir kontradiksjonen ivaretatt, og dette styrker den mistenktes rettssikkerhet ved at ikke påtalemyndigheten alene avgjør om opplysningene skulle fremlegges som bevis.

I Rt. 2005 s. 321, som riktignok gjaldt dokumentinnsyn ved hovedforhandling, blir to straffedommer for narkotikaforbrytelser opphevet, fordi politiet hadde holdt tilbake opplysninger fra kommunikasjonskontroll. Høyesterett mente at siden ikke alt KK-materialet var lagt frem for lagmannsretten, var saken ”*ikke tilstrekkelig opplyst*”.

I Rt. 2005 s.1137 som også gjaldt dokumentinnsyn ved hovedforhandling, krevde forsvareren til en av de tiltalte innsynsrett i det totale avlyttingsmaterialet, samt alt KK-materialet i tilknytting til etterforskningen av andre personer som hadde vært mistenkt, men som ikke ble tiltalt, i den samme saken.

Når det gjaldt innsynsretten i det totale avlyttingsmaterialet, var problemet om hvordan bestemmelsen i strpl § 216g om at påtalemyndigheten skal slette KK-materialet som ”*er uten betydning for forebyggelsen eller etterforskningen av straffbare forhold*” stilte seg i forhold til forsvarerens innsynsrett etter strpl § 264. Høyesterett uttaler her at plikten til sletting, først inntreffer når forsvareren er gitt fullt innsyn i KK-materialet, og at materialet fra kommunikasjonskontroll følger de vanlige reglene om dokumentinnsyn i strpl § 264.

For kravet om innsyn i KK-materialet i tilknytting til etterforskningen av personer som hadde vært mistenkt, men ikke blitt siktet i den samme saken, gis forsvareren også medhold. Høyesterett la til grunn at lagmannsrettens bemerkning om at innsynsretten etter § 264 betydde at ”*alle dokumenter som gjelder etterforskningen av et straffbart forhold, ville kunne ha noe å si for alle som var siktet for dette forholdet*”. Høyesterett kom også til

---

¹¹⁶ Elden (2005) s. 97

at dette måtte gjelde selv om etterforskningen mot eventuelle andre gjerningsmenn ikke var avsluttet.

Rettstilstanden etter Rt. 2005 s. 1137 åpner dermed for nærmest fullt innsyn i alt KK-materialet under hovedforhandling. Høyesteretts kjæremålsutvalg kom også i Rt. 2006 s. 157, til at avgrensningen av ”sakens dokumenter” var den samme etter strpl § 242 og § 264. Dette taler da for at rettstilstanden etter Rt. 2005 s. 1137, også må få betydning for etterforskningsstadiet.¹¹⁷

I Rt. 2007 s. 1435, var problemstillingen om innsynsretten i ”sakens dokumenter” også omfattet innsyn i en annen straffesak enn den tiltalen gjaldt, når det var tilknytning mellom de to straffesakene. Her kom Høyesterett til at det ikke var saksbehandlingsfeil å nekte innsyn i dokumentene fra den andre saken, ettersom ”sakens dokumenter” etter strpl § 264 sikter til dokumenter som er blitt til eller fremkommet under etterforskning av den sak tiltalen gjelder.

Videre kan Politiet også nekte den mistenkte og hans forsvarer innsyn i dokumentene på bakgrunn av at dette vil være til ”skade eller fare for etterforskningens øyemed eller for tredjemann” jfr strpl § 242 første ledd første punktum.

Begrunnelsen for dette er først og fremst faren for bevisforspillelse ved at den mistenkte søker å påvirke andre vitner¹¹⁸, videre må det legges vekt på faren ved at den mistenkte kan påvirke andre vitner eller mistenkte i saken til å avgi falsk forklaring eller til å fjerne bevis, eller ved at han ved innsyn i saken dokumenter kan tilpasse sin forklaring etter dokumentets innhold.¹¹⁹

Opplysninger som stammer fra kommunikasjonskontroll kan også holdes hemmelige dersom de skader andre saker under etterforskning enn den aktuelle, jfr strpl § 242 første

---

¹¹⁷ Se nærmere om dette i Bærland (2007) s. 129-159

¹¹⁸ Se Innst. O. nr 37 (1980-81) s. 28

¹¹⁹ Bjerke/Keiserud (2001) s. 874-875

ledd, annet punktum. Det vil for eksempel være aktuelt i narkotikasaker der de aktuelle dokumentene har opplysninger som gir grunn til å tro at også andre personer kan mistenkes for tilsvarende eller andre lovbrudd.¹²⁰

Begrensningene til innsyn etter strpl § 242 innebærer imidlertid ikke noe forbud mot at forsvarerne gjøres kjent med innholdet i dokumentene, på det vilkår at de ikke meddeles videre til den mistenkte eller andre. Begrensningene gjelder kun for å hindre at etterforskningens øyemed bli skadet, hvilket den ikke vil bli dersom forsvarerne får innsynsrett mot løfte om taushetsplikt.

4.3 Hvilke øvrige rettigheter har man i kraft av å være mistenkt og underlagt kommunikasjonskontroll?

Spørsmålet i det følgende er hvilke øvrige rettigheter man har, dersom man er underlagt kommunikasjonskontroll.

4.3.1 Rett til erstatning ved uberettiget forfølgning

Det følger av strpl § 82 tredje ledd at en som er underlagt kommunikasjonskontroll ikke får status som ”siktet”, men derimot følger det av siste setning at vedkommende likevel får status som siktet i forhold til bestemmelsene i straffeprosesslovens kapittel 31.

Kapittel 31 hjemler retten til uberettiget forfølgning for en som er siktet og ”*forfølgningen mot ham blir innstilt*” jfr strpl § 444 første ledd bokstav b.

---

¹²⁰ Ot.prp.nr.64 (1998-99) s. 68 og s. 163-164 og Bjerke/Keiserud (2001) s. 876

Dette innebærer at en person som har vært underlagt kommunikasjonskontroll i en etterforskning som har vært grunnløs, har rett på erstatning for den uberettigede etterforskningen på like linje med en ”siktet”.

4.3.2 Rett til å forklare seg usant?

Etter straffeloven §§ 163 og 166 straffes den som avgir falsk forklaring for retten. Imidlertid gjelder ikke disse straffebudene den som avgir falsk forklaring når han er siktet for en straffbar handling, jfr strl § 167 første ledd. Begrunnelsen for dette er rimelighetshensyn, lovgiver mener det er urimelig å straffe noen som forklarer seg falskt for å unndra seg straff eller for å få mildere straff. Spørsmålet er om denne straffrihetsgrunnen også må gjelde en som er mistenkt for en straffbar handling og underlagt kommunikasjonskontroll, dersom vedkommende for eksempel blir kalt inn til rettslig avhør som vitne.

I litteraturen har Jo Hov tatt til orde for at man ikke kan legge samme definisjon av ordet ”siktet” i strpl § 82, til grunn også i andre lover, som for eksempel straffeloven. Hov antar derfor at heller ikke en mistenkt kan straffes for falsk forklaring dersom han skulle forklare seg uriktig i et rettsmøte som vitne.¹²¹

Personlig er jeg enig i dette. Kommunikasjonskontroll er et svært integritetskrenkende inngrep, og den mistenkte har allerede mistet en del prosessuelle rettigheter ved denne etterforskningsmetode, at det vil føre for langt å frata ham rettigheter uten at dette er strengt tatt nødvendig.

---

¹²¹ Hov, *Rettergang II*, (2007) s. 78

4.3.3 Rett til å begjære rettergangsskritt for å avkrefte mistanken

I strpl § 241 første ledd første setning heter det at, ”*en mistenkt som det pågår etterforskning mot, kan hos retten begjære foretatt rettergangsskritt til avkreftelse av mistanken*”.

Denne retten tilkommer også en mistenkt som er underlagt kommunikasjonskontroll. Imidlertid vil det ofte siden etterforskningsmetoden er hemmelig, være vanskelig for den mistenkte å vite om det pågår etterforskning mot ham. Skulle han likevel på en eller annen måte få informasjon om dette, kan han kreve rettergangsskritt i form av for eksempel rettslige avhør som kan belyse saken og bekrefte eller avkrefte mistanken.

4.4 Bruken av overskuddsinformasjon

I saker der politiet benytter seg av kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode, vil det være nødvendig å avlytte en betydelig mengde informasjon. Ikke all informasjon politiet får tilgang til gjennom kommunikasjonskontrollen, omhandler den konkrete saken de etterforsker. Både samtaler og annen kommunikasjon om alt fra hverdagslige ting, til forhold som er av mer privat karakter, kan komme til politiets kjennskap gjennom kommunikasjonskontrollen.

Det skjer også at politiet får opplysninger om kriminelle forhold gjennom kommunikasjonskontroll, som slett ikke var i deres mistanke da kontrollen ble innledet. Dette kan være opplysninger om andre straffbare forhold som den opprinnelig mistenkte har gjort seg skyldig i, men det kan også være opplysninger om straffbare forhold gjort av tredjemann som ikke er i siktemålet for etterforskningen, men som blir avlyttet ved at vedkommende ringer til en person som er underlagt KK.

Informasjon som dette kalles ”overskuddsinformasjon”. Spørsmålet som da oppstår er hva politiet kan bruke denne informasjonen til?

4.4.1 Strpl § 216i første ledd bokstav a

Politiet og andre har i utgangspunkt taushetsplikt om opplysninger som fremkommer ved kommunikasjonskontrollen, dette følger av strpl § 216i første ledd første setning.

Taushetsplikten er imidlertid ikke til hinder for at opplysningene blir brukt ”*som ledd i etterforskningen av et straffbart forhold*” jfr strpl § 216i a.

Denne bestemmelsen gir politiet rett til å bruke overskuddsinformasjon i etterforskningen av et straffbart forhold. Eksempelvis er det ikke noe i veien for at politiet, dersom de ved å avlytte telefonene til en person mistenkt for grov menneskehandel etter strl § 224 siste ledd, får informasjon om at tredjemann den mistenkte snakker med har svindlet til seg trygdeytelser, og så bruker disse opplysningene som grunnlag for å innlede etterforskning mot vedkommende.

Det er heller ikke noe i veien for at overskuddsinformasjonen blir brukt til andre etterforskningsskritt, som for eksempel å danne grunnlag for en begjæring om varetektsfengsling.

I en kjennelse fra Høyesteretts kjæremålsutvalg, Rt. 2004 s. 411, ble lagmannsrettens lovtolkning funnet å være riktig. Lagmannsretten mente at strpl § 216i første ledd bokstav a innebar at overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll som var nedskrevet i en politirapport ”*må kunne brukes som ledd i etterforskningen, herunder som bevis ved varetektsfengsling*” selv om opplysningene stammet fra et annet straffbart forhold.

4.4.1.1 "Straffbart forhold"

At ordlyden åpner for bruk av overskuddsinformasjon i etterforskningen av et *"straffbart forhold"* innebærer at slike opplysninger som kan benyttes i andre deler av politiets forvaltningsmessige gjøremål, som for eksempel som grunnlag for namsmannen til å nekte gjeldsordning eller lignende, utelukkes.¹²²

4.4.2 Strpl § 216i første ledd bokstav b

En ting er at overskuddsinformasjon blir brukt i *"etterforskningen av et straffbart forhold"* jfr strpl § 216i a, noe annet er om den samme informasjonen også kan brukes som bevis i en eventuell straffesak.

Etter strpl § 216i første ledd bokstav b, kan overskuddsinformasjon som er oppstått gjennom kommunikasjonskontroll brukes *"som bevis for et straffbart forhold som kan begrunne den form for kommunikasjonskontroll som opplysningene stammer fra"*.

I dette ligger det etter en tolkning av ordlyden, at det kun er overskuddsinformasjon om straffbare forhold som opprinnelig ville tilfredsstilt de materielle vilkårene for å iverksette KK, som kan brukes som bevis i en straffesak. Mindre alvorlige forhold faller dermed utenfor bestemmelsens rekkevidde.

I forarbeidene til denne bestemmelsen ble det fra metodeutvalgets side, uttalt at de ikke ønsket noen begrensinger i adgangen til å bruke overskuddsinformasjon som bevis ved hovedforhandling. Utvalget så det som *"klart uheldig dersom man skulle begrense adgangen til å benytte slik informasjon til saker som i seg selv kunne dannet grunnlag for slik kontroll"*.¹²³

---

¹²² NOU 1997:15 s. 74 og Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 78

¹²³ NOU 1997:15 s. 101

Departementet fulgte imidlertid ikke opp denne begrensingen i Ot.prp.nr 64 (1998-99), da de mente bevis fra overskuddsinformasjon kun kunne benyttes *”hvis det straffbare forholdet er av en slik art at det kunne gi grunnlag for den formen for kommunikasjonskontroll som opplysningene stammer fra”*.¹²⁴

Dette er også fulgt opp i rettspraksis, jfr Rt. 2006 s. 972. Saksforholdet her var at kjæremålsutvalget kom til at materialet innhentet ved kommunikasjonskontroll for mistanke om grov korrupsjon, ikke kunne brukes som bevis for tiltale om grovt utroskap. Grovt utroskap har en langt mindre strafferamme enn grov korrupsjon, og en slik overtredelse kunne ikke i seg selv gitt grunnlag for bruk av KK.

I Rt. 2007 s. 1409 ble det imidlertid slått fast av Høyesterett at retten hadde adgang til å ta overskuddsinformasjon i betraktning som bevis ved hovedforhandling, selv om retten ville dømme for et mindre alvorlig forhold enn hva tiltalen gjaldt. Det som skiller denne saken fra Rt. 2006 s. 972, er at mens det Rt. 2006 s. 972 var snakk om bruk av overskuddsinformasjon innhentet i samme sak som tiltalen gjaldt, var det i Rt. 2007 s. 1409, snakk om to ulike straffesaker. Her mistenkte man opprinnelig narkotikaforbrytelser, og iverksatte KK på bakgrunn av dette, men fikk så opplysninger om ølsmugling som man tok ut tiltale for. Høyesterett begrunner adgangen til å føre overskuddsinformasjon fra en annen sak som bevis, med hensynet til å fatte materielt riktige dommer og rettsfølelse og norsk rettstradisjon.

4.5 Kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode og forholdet til menneskerettighetene

Straffeprosessloven gjelder etter strpl. § 4, *”med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmed stat”*, og etter

---

¹²⁴ Ot.prp.nr. 64 (1998-1999) s. 75

menneskerettighetsloven¹²⁵ § 2 første ledd, jfr § 3, må straffeprosesslovens bestemmelser tolkes i lys av Den europeiske menneskerettskonvensjonen med tilleggsprotokoller¹²⁶.
(EMK)

Dette innebærer at en etterforskningsmetode som kommunikasjonskontroll, ikke kan tillates dersom den strider mot de grunnleggende menneskerettighetene nedfelt i EMK. For kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode er det særlig artikkel 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv, som er sentralt.¹²⁷

4.5.1 EMK artikkel 8

EMK artikkel 8 først ledd lyder: *”Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse”*

Etter ordlyden er dette en bestemmelse som favner vidt, men i relasjon til kommunikasjonskontroll er det vernet om inngrep i privatlivet, knyttet opp til retten til respekt for ens korrespondanse, som er det sentrale.¹²⁸

Ved å bruke begrepet *”korrespondanse”* siktet ordlyden seg opprinnelig inn på brev og annen post, men i dag inkluderes også telefon, mobiltelefon, telefax, internett, epost, osv.¹²⁹ På bakgrunn av dette synes det klart at kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode, vil innebære et inngrep i den enkeltes privatliv og korrespondanse.

Det er også slått fast i *Klass v Germany*¹³⁰, at avlytting og kontroll av andres kommunikasjon, er et klart inngrep etter EMK artikkel 8 første ledd.

---

¹²⁵ Lov av 21. mai 1999, nr. 30.

¹²⁶ Den europeiske menneskerettskonvensjonen av 4. november 1950

¹²⁷ Interesserte kan også lese Berg (2001) for å se mer om forholdet mellom forbudet mot selvinkriminering og retten til en retteferdig rettergang etter EMK art 6, og bruken av KK-opplysninger som bevis i straffesaker.

¹²⁸ Høstmælingen (2003) s. 231

¹²⁹ Høstmælingen (2003) s. 229

For å avgjøre om metoden da er i strid med EMK artikkel 8, må den vurderes opp mot bestemmelsens annet ledd som lyder:

”Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter”

Artikkel 8 første og annet ledd sett i sammenheng, gir dermed uttrykk for en interesseavveining der borgernes rett til et privatliv uten å bli overvåket, veies mot samfunnets behov for å bruke kommunikasjonskontroll som en etterforskningsmetode for å bekjempe alvorlig kriminalitet.¹³¹

For at kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode ikke skal stride mot EMK, er det etter EMDs praksis slått fast at vilkårene etter artikkel åtte annet ledd må være oppfylte.

Dette gjelder først og fremst at lovbestemmelsene som åpner for kommunikasjonskontroll er klare og presise, jfr *Malone v the United Kingdom*.¹³²

I Storbritannia var adgangen til å bruke kommunikasjonskontroll ikke direkte nedfelt i noen lov, men den fulgte av uskreven praksis. EMD kom til at dette ikke var nok til å oppfylle lovkravet, og begrunner dette i borgernes rettssikkerhet. Borgerne måtte ha en klar oppfatning av når en slik ekstraordinær etterforskningsmetode kunne brukes. EMD uttalte: *”...the law must be sufficiently clear in its terms to give citizens an adequate indication as to the circumstances and the conditions on which the police are empowered to resort to this secret and potentially dangerous measure.”*

---

¹³⁰ EMD-1971-5029, se om dommen i NOU 2004:6 s. 77

¹³¹ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 20

¹³² EMD-1979-8691, dommen er omtalt i Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 21

Etter dette kan man si at det i lovkravet ligger at man trenger en forutsigbar og tilgjengelig internrettslig norm.¹³³

Videre må kommunikasjonskontrollen være nødvendig i et demokratisk samfunn og det må stilles garantier mot misbruk, jfr Olsson v Sweeden og Klass and Others v Germany¹³⁴

I Olsson-dommen ble det utviklet et proporsjonalitetsprinsipp for hva som ligger i begrepet ”nødvendig”, og de vurderingene som skal foretas her, samsvarer med det norske forholdsmessighetsprinsippet.^{135 136}

I Klass-dommen var det klart at det forelå lovhjemmel for kommunikasjonskontroll, det avgjørende var hvilke garantier som var oppstilt for å hindre misbruk av adgangen til å iverksette kommunikasjonskontroll. I norsk lov er dette oppfylt ved at det først og fremst kreves rettslig kjennelse før KK kan iverksettes, og etter strpl. § 216h skal et kontrollutvalg føre kontroll med politiet og påtalemyndighetens bruk av adgangen til å gjennomføre kommunikasjonskontroll.¹³⁷

4.6 Rettstilstand for bruk av KK som etterforskningsmetode i utlandet¹³⁸

Det hører til suverenitetsprinsippet at det enkelte land angir sine egne rettsregler og metoder for kriminalitetsbekjempelse. I Norge kan vi likevel ha interesse av å vite hvordan våre naboland har regulert bruken av kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode.

---

¹³³ Myhrer, *Personvern og samfunnsforsvar*, (2001) s. 67

¹³⁴ Se fotnote 130

¹³⁵ Ot.prp.nr.64 (1998-99) s. 21

¹³⁶ Sammenlign med forholdsmessighetsprinsippet i kap 3.4.1

¹³⁷ Av plassmessige hensyn går jeg ikke nærmere inn på kontrollutvalgets arbeid og lovgivers formål med dette.

¹³⁸ Av plassmessige hensyn går jeg ikke så grundig inn i dette, men vil kort vise til lovverket og noen ulikheter

4.6.1 Danmark¹³⁹

I Danmark reguleres bruken av kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode i Lov om rettens pleje (retsplejeloven),¹⁴⁰ kapittel 71; ”Indgreb i meddelelseshemmeligheden, observation, dataaflæsning og forstyrrelse eller afbrydelse af radio- eller telekommunikation”.

Her fremgår det at politiet kan ”aflytte telefonsamtaler eller anden tilsvarende telekommunikation (telefonaflytning)” jfr § 780 (1).

Et slikt inngrep kan imidlertid bare foretas der det ”er bestemte grunde til at antage, at der på den pågældende måde gives meddelelser eller foretages forsendelser til eller fra en mistænkt”, jfr § 781 (1) at ”indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen” jfr 781 (2) og at etterforskningen gjelder for en nærmere bestemt type lovovertridelser, eller for en lovovertrudelse ”som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover” jfr § 781 (3).

Videre er det i § 782 (1) oppstilt et forholdsmessighetskrav, hvor adgangen til å bruke kommunikasjonskontroll ikke kan brukes der det ”efter indgrebets formål, sagens betydning og den krænkelse og ulempe, som indgrebet må antages at forvolde den eller de personer, som det rammer, ville være et uforholdsmæssigt indgreb”

Tillatelse til kommunikasjonskontroll må skje ”efter rettens kendelse” jfr § 783 (1).

Av spesiell interesse for Norge er det verdt å merke seg at Danmark har satt strafferammen for å tillate bruken av KK til fengsel i seks år eller mer, mens vi har satt kravet til ti år eller mer. De øvrige skrankene for å iverksette KK, er ganske likt det som følger av norsk lov.¹⁴¹

---

¹³⁹ En oversikt over rettstilstanden i Danmark er gitt i Ot.prp nr 64 (1998-99) s. 24-25

¹⁴⁰ Loven er publisert i sin helhet på: (<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=105378>)

¹⁴¹ Se del 3

4.6.2 Sverige¹⁴²

I Sverige fremgår reglene for bruk av KK av Rättegångsbalk (1942:740), kapitel 27 ”*Om beslag, hemlig teleavlyssning m.m.*”¹⁴³

I denne loven skilles det mellom ”*Hemlig teleavlyssning*” jfr kap 27, § 18 og ”*Hemlig teleövervakning*” jfr kap 27, § 19, hvorav det siste går ut på å samle inn opplysninger om telekommunikasjon som har blitt ekspedert eller bestilt til eller fra en bestemt teleadresse.¹⁴⁴

”Hemlig teleavlyssning” jfr kap 27 § 18, tilsvarer telefonavlytting slik vi kjenner det fra strpl § 216a¹⁴⁵. Vilkårene for å bruke telefonavlytting under etterforskning i svensk rett er at lovbruddet har en minstestraff på ”*fängelse i två år*”, jfr kap 27 § 18 (1), eller ved ”*försök, förberedelse eller stämpling*” til slik lovbrudd, jfr kap 27 § 18 (2). ”*Stämpling*” er det samme som medvirkning på norsk.

Også etter svensk rett gjelder det en proporsjonalitetsbegrensning, som følger av kap 27, § 1, tredje ledd, og et krav om skjellig grunn til mistanke før KK iverksettes, jfr ordlyden ”*skäligen misstänkt*” i kap 27, § 20. Det er videre et krav om rettslig godkjenning før avlyttingen kan skje, dette følger av kap 27, § 21.

Sammenlignet med de norske bestemmelsene om kommunikasjonskontroll, er det interessant å merke seg at svenskene har satt kravet til strafferammen for at bruk av KK kan tillates, til lovbrudd med en minstestraff av fengsel i to år eller mer, mot Norges ti år og Danmarks seks år.

---

¹⁴² En oversikt over rettstilstanden i Sverige er gitt i Ot.prp nr 64 (1998-99) s. 26-27

¹⁴³ Loven er gjengitt i sin helhet på: (<http://www.notisum.se/rnp/SLS/lag/19420740.htm>)

¹⁴⁴ Ot.prp.nr 64 (1998-99) s. 26

¹⁴⁵ Ot.prp nr 64 (1998-99) s. 26

4.7 Avslutning

Jeg mener det er utvilsomt at politiet gjennom bruk av kommunikasjonskontroll, har et meget effektivt våpen i kampen mot alvorlig kriminalitet. Bruken fordrer imidlertid noen utfordringer som må tas på alvor.

Kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode legger et betydelig ansvar på politiet og forsvarsadvokatene. Gjennom kommunikasjonskontroll utsettes enkeltindividet for et svært integritetskrenkende inngrep, og det er da av vesentlig betydning at politiet og advokater følger spillereglene.

Etter strpl § 216i har ”alle” taushetsplikt om de opplysningene som fremkommer ved kontrollen. At slike opplysninger da blir lekket til media, er svært uheldig. I høst ble fotballspiller Erik ”Myggen” Mykland avslørt som kokainmisbruker på førstesiden av VG, etter at overskuddsinformasjon fra en større narkotikasak var lekket.¹⁴⁶

På bakgrunn av dette rettet advokat John Christian Elden¹⁴⁷, og leder av advokatforeningen Berit Reiss-Andersen¹⁴⁸, sterk kritikk mot at slike opplysninger var kommet på avveie. Jeg er enig i dette. At slike opplysninger kommer uvedkommende i hende gjennom lekkasjer, bidrar bare i enda større grad til et inntrykk av at man lever i et overvåkingssamfunn.

Elden mener saken også illustrer at politiet gjennom bruk av overskuddsinformasjon for ”småting”, misbruker en etterforskningsmetode som fra lovgivers side er forbeholdt den alvorlige kriminaliteten.

Dette er jeg også enig i. Selv om politiet har adgang til å bruke overskuddsinformasjon i en ny etterforskning av et straffbart forhold, vil folkets tillit til politiets arbeid kunne bli

---

¹⁴⁶ Verdens Gang, tirsdag 2. september 2008

¹⁴⁷ Intervju med Dagbladet, onsdag 3. september 2008

¹⁴⁸ Kommentar i Advokatbladet, 18. september 2008 (<http://www.advokatbladet.no/Kommentarer1/Reiss-Andersen-2008-9/>)

svekket dersom det danner seg en oppfatning av at politiet bruker opplysninger fremkommet gjennom kommunikasjonskontroll, til å straffeforfølge selv de minste forhold.

Som vist i oppgaven mister man noen rettigheter når man er underlagt kommunikasjonskontroll og ikke får status som ”siktet”, først og fremst retten på en forsvarer. Jeg mener det i denne situasjonen da er av vesentlig betydning at den offentlige advokaten får utføre arbeidsoppgavene sine på en best mulig måte. Det er derfor gledelig at den offentlige advokat nå har lik rett til innsyn i sakens dokumenter, som det en forsvarer ville ha hatt.¹⁴⁹

Det bør være i alles interesse at rettssikkerhetshensyn blir tatt på alvor. Store begrensninger i den offentlige advokat sin arbeidssituasjon under KK-saker, bør derfor unngås. Kun ved å sikre den mistenktes rettigheter når han er underlagt kommunikasjonskontroll, vil denne etterforskningsmetoden ha den nødvendige legaliteten blant samfunnets borgere.

---

¹⁴⁹ Se kapittel 4.2.2.1

5 Litteraturliste

Bøker

Andenæs, *Alminnelig Strafferett*, 2004, Johs Andenæs, Magnus Matningsdal, George Fredrik Rieber-Mohn

Andenæs, Johs, *Norsk straffeprosess*, Bind I, 3. utgave 2000

Andenæs, Johs, *Norsk straffeprosess*, Bind II, 3. utgave 2000

Auglend, *Politirett*, 2. utgave, 2004, Ragnar L. Auglend, Henry Johan Mæland, Knut Røsandhaug

Bjerke, *Straffeprosessloven, Kommentartutgave*, Bind I, Hans Kristian Bjerke, Erik Keiserud. 3. utgave, 2001

Bjerke, *Straffeprosessloven, Kommentartutgave*, Binde II, Hans Kristian Bjerke, Erik Keiserud. 3. utgave, 2001

Eskeland, Ståle, *Strafferett*, 2. utgave, 2006

Hov, Jo, *Rettergang I, Sivil- og straffeprosess*, 2007

Hov, Jo, *Rettergang II, Straffeprosess*, 2007

Høstmælingen, Njål, *Internasjonale menneskerettigheter*, 2003

Myhrer, Tor-Geir, *Personvern og samfunnsforsvar*, 2001

Norsk lovkommentar, Bind II, 2005

Artikler

Foredrag om lovfesting av utradisjonelle etterforskningsmetoder, gitt av tidligere riksadvokat Dorenfeldt, publisert i Lov og Rett 1978 nr. 7 s. 291

Jens Petter Berg, *Bevisbruk under straffesak av opplysninger innhentet ved kommunikasjonskontroll eller infiltrasjon – en krenkelse av den menneskerettslige taushetsretten?*, Yulex 2001, s. 59-76.

Knut Rognlien, *Advokater som gisler i telefonavlyttingssaker*, Tidsskrift for Strafferett 2004, s. 81.

John Christian Elden, *Ytring Om personvern, avlytting og politistat*, Tidsskrift for Strafferett 2005, s. 97.

Johan Petter Bærland, *Hvordan skal "sakens dokumenter" avgrenses for materialet fra kommunikasjonskontroll, og i hvilken grad kan slikt materiale unntas fra innsyn i medhold av straffeprosesslovens § 242a?* Jussens Venner volum 42 2007, s. 129-159

Lovregister

Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr.10 (straffeloven)

Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. mai 1981 nr.25 (straffeprosessloven)

Lov om politiet av 4. august 1995 nr.53 (politiloven)

Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999 nr.30 (menneskerettsloven)

Forskrift om kommunikasjonskontroll (kommunikasjonskontrollforskriften)

Forskrift om ordning av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen)

Utenlandske lover

Dansk: Lov om rettens pleje (retsplejeloven)

Svensk: Rättegångsbalk 1942:740

Konvensjoner

Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK)

Forarbeider

NOU 1997:15 Etterforskningsmetoder for bekjempelse av kriminalitet

NOU 2003:18 Rikets sikkerhet

NOU 2004:6 Mellom effektivitet og personvern

Ot.prp.nr 10 (1976-77)

Ot.prp.nr 35 (1978-79)

Ot.prp.nr 60 (1984-85)

Ot.prp.nr 40 (1991-92) Om lov om endringer i straffeprosessloven (telefonavlytting i narkotikasaker)

Ot.prp.nr 64 (1998-99) Om lov om endringer i straffeprosessloven og straffeloven m.v (etterforskningsmetoder m.v)

Ot.prp.nr 60 (2004-2005) Om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven
(romavlytting og bruk av tvangsmidler for å forhindre alvorlig kriminalitet)

Domsregister

Rt. 1978 side 882

Rt. 1978 side 884

Rt. 1984 side 1076

Rt. 1993 side 1302

Rt. 2004 side 411

Rt 2004 side 2023

Rt. 2005 side 199

Rt. 2005 side 205

Rt. 2005 side 203

Rt.2005 side 213

Rt. 2005 side 321

Rt. 2005 side 1137

Rt. 2006 side 157

Rt. 2006 side 648

Rt. 2006 side 972

Rt. 2006 side 1546

Rt. 2007 side 1250

Rt. 2007 side 1409

Rt. 2007 side 1435

EMD, Malone v the United Kingdom, 1979-8691

EMD, Klass and others v Germany, 1971-5029

EMD, Olsson v Sweeden, 1988

Diverse

Intervju med Eirik Jensen, sjef for spesielle operasjoner i Oslo Politidistrikt, publisert i Politiforums februarutgave av 2006. (<http://www.politiforum.no/id/1753>)

Riksadvokatens pressemelding om kommunikasjonskontroll for 2006

Riksadvokatens pressemelding om kommunikasjonskontroll for 2007

Politiets Sikkerhetstjenestes trusselvurdering 2007

Oslo Politidistrikts trendrapport for 2007

Nærpolitiet avgått ved døden? - Leserinnlegg i Politiforum av 14. februar 2007
(<http://www.politiforum.no/id/2118>)

Artikkel fra Bergens Tidenes nettutgave 7. januar 2008
(<http://www.bt.no/innenriks/article471365.ece>)

Artikkel fra Verdens Gang, 2. september 2008
Arikkel fra Dagbladet, 3. September 2008

Kommentar av Berit Reiss-Andersen, Advokatbladet, 18. september 2008.
(<http://www.advokatbladet.no/Kommentarer1/Reiss-Andersen-2008-9/>)

Andre kilder

Samtale med ingeniør og nettverksansvarlig i Orkla Sharede Services, Kåre Saga, 23/10-2008

Telefonsamtale med politiinspektør og påtalesjef i Agder Politidistrikt, Nils Anders Grønås, 7/11- 2008

Diverse statistikker, hvorav internetlinken er gjengitt direkte i den aktuelle fotnoten.